

בתי הדין הרבניים

“הח”מ שחתומים על פסק דין זה יודעים שכל החלטה
שלא תינתן בהליך מורכב זה לא 'תקלע אל השערה'. ובכל
זאת, לא נמנע מחובתנו לעשות משפט וצדק, ולכוון עד
כמה שניתן אל נקודת האמת.”

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1273578/2

בבית הדין הרבני האזורי אשדוד

לפני כבוד הדיינים:

הרב עידו שחר – אב"ד, הרב בן ציון ציוני, הרב שמואל צבי פריד

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מיכל טרמצי ועו"ד שמואל מורן וטו"ר משה ליבוביץ)
נגד
הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יאיר שיבר ועו"ד ליהיא כהן-דמבניסקי)

הנדון: מעמדה של חוות דעת לפי ההלכה; הסדר איזון משאבים: מרחב שיקול הדעת של היושב
בדין; איזון באמצעות חלוקה בעין; שיתופיות מוחלשת;
איזון שווי חברה - סוגיות שונות

פסק דין

לפנינו תביעות לחלוקת רכוש.

רקע כללי ותמצית ההליכים המשפטיים

הצדדים, איש ואשה שנישאו כדמו"י לפני שלושים שנה. מנישואיהם נולדו להם שלשה ילדים. כולם בגירים. לפני כשש שנים חל משבר בחיי הנישואין שהגיע לפתחן של הערכאות המשפטיות. תחילה, בחודש נובמבר 2019 הגישה האשה (להלן גם: הנתבעת) בקשה לשוב סכסוך לביהמ"ש לענייני משפחה. אחר כך, בחודש יולי 2020 הגיש האיש (להלן גם: התובע) לבית הדין הרבני תביעת גירושין, ובכרוך לה תביעות בענייני הרכוש, הכתובה ומזונות אשה. לאחר משא ומתן ממושך וכמה מועדי דיון שנדחו, הגיעו באי כוחם הנוכחיים של הצדדים להסכם ביניים בכמה סוגיות שבמחלוקת, שהוצג בפני ביה"ד בדיון שהתקיים בחודש ינואר 2022, ואושר כמה ימים לאחר מכן. נקבע בהסכם שהצדדים יתגרשו, ולאחר הגירושין תהיה לביה"ד הרבני סמכות לדון בענייני הרכוש. עוד נקבע שימונו מומחים שיגישו חוות דעת על שווים ודרך איזונם של נכסי הצדדים לפי חוק (בניגוד לעמדתו הראשונית של האיש, לפיה התקיימה הפרדה רכושית בין הצדדים), תוך שכל צד שומר על טענותיו וטיעוניה, שישמעו בפני ביה"ד אם וככל ותהיינה השגות על חוות הדעת. הושגו הסכמות גם בעניין מועד הקרע שנקבע ליום 01/11/2019, חלוקת מגרש בעיר גדרה, ביטול חלק מן העיקולים, והמשך השימוש של האשה בחלקו של האיש בדירת המגורים. עותק מוקלד של ההסכם הוגש לתיק ביום 30/01/2022, ואושר על ידי ביה"ד. וביום 02/03/2022 סודר הגט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאז אישור ההסכם, הפעילות התרכזה בתיקי הרכוש, שם הוגשו בקשות שונות שנדונו במקביל לעבודת המומחה, שלנוכח היקף הרכוש ומורכבותו נמשכה זמן רב. הצדדים טענו בעיקר בעניין הערכת שווי החברה, ששונתה בחזות בין הטיוטה לחוות הדעת הסופית, ועל כך באה השגה מצד האשה, אך עדיין שוויה היה גבוה לדעת האיש, ועל כך באה השגה מצידו. נשמעה טענה גם כנגד אי הכללת שווי השימוש בנכס שממנו מתנהלת פעילות החברה, והתקבלה הבהרה מטעם המומחה.

חוות הדעת הסופית התקבלה בבית הדין בשלהי חודש נובמבר 2023. חוות הדעת הכוללת 28 עמודים ועשרות נספחים, עוסקת בכל מכלול הנכסים והזכויות שנצברו על ידי הצדדים בתקופת השיתוף. החלק המורכב והשנוי במחלוקת עוסק בחברת [...] שהאיש הוא בעל מניות בה (להלן: החברה).

חוות דעת המומחה

בפרק א' של חוות הדעת, המומחה מפרט את הפעולות שעשה בתחום איסוף מידע עיון ומחקר לצורך הערכת שווי החברה. בפרק ב', ישנו סיכום מפורט של הזכויות והחובות הידועים ושאינם, ונושאים שנותרו להכרעת בית הדין. בפרק ג' יש דברי רקע. בפרקים הבאים יש פירוט של הזכויות והחובות שנצברו הצדדים בתקופת השיתוף, ניתוח של הערכת שווי החברות ועוד. להלן סקירה תמציתית של הדברים.

בפרק שעוסק בהלוואות שנטל האיש משותפו מר א' כ', ומאמו, המומחה סוקר את המסמכים שתומכים בטענת האיש שקיבל הלוואות בסכומים ניכרים משותפו ואימו, שטרם נפרעו, על כן יש לכוללם במסת הנכסים המשותפים. בפרק שעוסק בכספים וזכויות סוציאליות ופנסיוניות שנצברו הצדדים, המומחה סוקר את כלל הזכויות שנצברו הצדדים, ומציע חלופות לאיזוןם בהתאם להוראות החוק לחלוקת חיסכון פנסיוני. בפרק שעוסק בשווי החברה והעסק של האשה, המומחה סוקר את פעילות העסק של האשה, והכנסותיו המועטות, וקובע ששווי לצורך איזון הינו 0. המומחה סוקר את פעילות החברה, על פי מקורות מידע שונים, ובוחר להעריך את שוויה נכון ליום 31/12/2019 (חודשיים לאחר מועד הקרע), לפי שיטת היוון תזרים המזומנים (DCF), שמבוססת על ההנחה ששווי החברה לבעליה הינו השווי התפעולי בתוספת נכסים עודפים נטו. המומחה מנמק את העדפת שיטת הערכה זו בכך שנכון למועד הקובע לא היה חשש שהחברה לא תוכל להמשיך לתפקד כעסק חי.

המומחה מבקש את הכרעת ביה"ד בשאלה האם נכון להעריך את שווי החברה בחסר לנוכח הסכם שנערך בין השותפים שמחייב את כל אחד מהם, במקרה שהשותפות אינה יכולה להמשיך ולהתקיים, למכור למשנהו את חלקו בחברה במחיר נמוך ב 20%. הטענה היא, שהתחייבות זו של האיש מפחיתה את שווי החברה לצורך תשלומי האיזון.

המומחה מבקש את הכרעת ביה"ד גם ביחס לשאלה האם יש להעריך את שווי החברה לפני ניכוי מס רווח הון/דיבידנד, ומס ייסף, או לאחר ניכוי זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להלן טבלה שמסכמת את חישוב הרווח התפעולי של החברה, ותזרים המזומנים בשנים 2020 – 2024. לפי תוצאות החישוב, היוון שווי החברה נכון ליום 30/21/2019 הינו 2.27, כלומר שכל שקל שהיה בקופת החברה בסוף שנת 2019 עתיד להכפיל את עצמו ביותר מפי שניים, אם הפעילות העסקית של החברה תימשך באותו היקף. חלק מהחישוב נעשה על בסיס מידע קיים (נכון למועד הגשת הדו"ח בחודש נובמבר 2023), וחלק על בסיס הערכה של ההכנסות בהתאם לקצב הגידול בהיקף הפעילות וההכנסות של החברה בשנים שקדמו למועד הקובע.

להלן סיכום הערכת שווי החברה ליום 31/12/2019 (בש"ח):

	2024	2023	2022	2021	2020	
מכירות	54,829,651	49,396,082	44,500,974	40,090,968	36,117,939	60,860,912
עלות הכנסות	(45,305,414)	(40,815,688)	(36,770,890)	(33,126,928)	(29,844,079)	(50,289,009)
רווח נולמי	9,524,237	8,580,394	7,720,084	6,964,040	6,273,910	10,571,903
שעור רווח נולמי	17%	17%	17%	17%	17%	17%
חוצאות הנחלה וכלליות	(3,128,536)	(2,818,501)	(2,539,190)	(2,287,558)	(2,060,863)	(3,472,675)
רווח תפעולי	6,395,701	5,761,893	5,190,894	4,676,481	4,213,046	7,099,228
מסים	(1,471,011)	(1,325,235)	(1,193,906)	(1,075,591)	(969,001)	(1,471,011)
שעור מס	23.0%	23.0%	23.0%	23.0%	23%	23.0%
רווח תפעולי נקי	4,924,690	4,436,657	3,996,989	3,600,891	3,244,046	5,628,217
חוזר חוזר תפעולי	433,284	390,346	351,663	316,814	285,418	433,284
פחת על ציוד קיים	31,055	31,055	31,055	31,055	31,055	31,055
השקעה ברכוש קבוע	(62,110)	(62,110)	(62,110)	(62,110)	(62,110)	(62,110)
סליק התאמות לרווח	402,229	359,291	320,608	285,759	254,363	402,229
התפעולי הנקי	5,126,919	4,795,949	4,217,597	3,886,650	3,498,409	4,020,446
סליק תזרים לחיון	2.27	1.89	1.58	1.31	1.10	2.27
מקדם חיון	2,445,095	2,522,612	2,727,089	2,956,674	3,192,595	14,886,799
תזרים מחוץ	28,652,866					28,652,866
שווי תפעולי של החברה ליום 31/12/2019						

בטבלה נוספת, המומחה מוסיף את שווי הנכסים העודפים נטו להערכת השווי התפעולי, ואת הערכת השווי לפני ואחרי ההפחתות שביה"ד נדרש להכריע בהן:

שווי תפעולי 31/12/2016	שווי תברכה	שווי נזיקות מר (50%)	חלקו של מר/ה
28,652,866	14,326,433	7,163,217	
16,952,531	8,476,266	4,238,133	
45,603,897	22,802,699	11,401,348	
15,049,781	7,524,891	(3,762,448)	
30,553,616	15,277,208	7,439,584	
29.4% משווי החברה ברוטו בשל הסכם שנחתם בין מר/ה ובין ושורמה, מר/ה כנגד בדבר חלוקת שווי החברה בין שני הצדדים לרבות חלקו של חצי שמוסר במחיר המוגדר בשיעור זה, חלקו לחברת בית החין הנכבד	(9,121,079)	(4,560,540)	(2,280,270)
21,432,537	10,717,268	5,358,634	
0.7%			
6.8			
מכיל רווח תפעולי			

המומחה חישב גם את שיעור הצמיחה לטווח הארוך של החברה ומצא כי הוא עומד על 2.17% לשנה. שיעור הצמיחה לטווח הקצר עומד על 11%. וההיוון השנתי של ההון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בחברה, נקבע על 20%. משמעות הדבר היא, שבכל שנה ההון יגדל בשיעור זה, ובמכפלות של חמש שנים התקבל שיעור הון של 2.27 כאמור.

לגבי חברה נוספת הנמצאת בבעלות משותפת של האיש: 'ל' י' ע", כתב המומחה שלחברה אין הון ממשי. לגבי חברת 'מ' ב" שנמצאת בבעלותו של האיש, כתב המומחה שהיא הוקמה לאחר מועד הקרע (אפריל 2021).

הפרק הבא בחוות הדעת עוסק במקרקעין של הצדדים: דירת המגורים במושב ש', הרשומה על שם הצדדים בשווה. בית וקרקע פנויה בגדרה, הרשומים על שם האיש. ביחס לקרקע, כבר הוסכם שהאיש ירכוש את חלקה של האשה בסכום נקוב. ביחס לבית, המומחה מתבסס על חוות הדעת השמאית המתוקנת לאחר קבלת הערות האיש.

הפרק האחרון עוסק בהערכת שווי כלי הרכב של הצדדים.

בפרק שעוסק בחלוקת כספים וזכויות של הצדדים, המומחה מתייחס למחלוקת באשר לכספים שהועברו לאחות האיש גב' א' א'. להלן עיקריה.

במהלך שנת 2019 העביר האיש כספים מחשבון הבנק הפרטי שבבעלותו לחשבון הבנק של אחותו, גב' א' א'. סך הכל העביר האיש סכום של 105,000 ש"ח, בשלש פעימות. האיש טען שמדובר בהחזר הלוואה שנטל מאחותו לצורך תשלום למתווך עבור עסקת רכישת מגרש ברח' ד' בחדרה. נטען שהאיש פנה לאחותו מפני שהמתווך ביקש את שכרו במזומן, ובאותה עת, לאיש לא היתה יכולת למשוך סכום כזה מן החשבון. האשה הכחישה את טענת האיש, וטענה שאיש שעושה עסקה בסכום של 9,000,000 ש"ח לא יכול לטעון שהוא זקוק להלוואת מזומן מאחותו הגרושה שמתמודדת עם אתגרים כלכליים. המומחה כתב בחוות דעתו, שלא הוצג בפניו מידע רלבנטי שתומך בטענת האיש, דוגמת הסכם הלוואה בין האיש לאחותו, ודפי חשבון בנק שמתעדים משיכת כספים בסכומים גבוהים על ידי האחות, בסמוך למועד שבו בוצעה העסקה.

עד כאן מתוך חוות דעת המומחה.

הדיונים בבית הדין לאחר קבלת חוות הדעת, וחקירת המומחה

דיון ראשון התקיים ביום 04/04/2024. ב"כ האיש שחקר את המומחה ראשון, הדגיש בפתח דבריו שמרשו עומד על טענתו שאיזון החברה על פי חוק יעשה על ידי חלוקת הזכויות בעין או מכירת החברה לצד ג' וחלוקת התמורה. חקירת המומחה על חוות הדעת שקובעת סכום פסוק שעל האיש לשלם לאשה, אינה מבטאת חזרה מטענה זו. ב"כ האיש טען גם שעל אף הסכמת הצדדים בעניין מועד הקרע, יש לקבוע מועד אחר מאוחר יותר שלפיו יקבע שווי הזכויות, ככל שיוחלט לאזן את החברה לפי שוויה, כי מאז מועד הקרע חלף זמן רב וחלו שינויים ותמורות. ב"כ האשה התנגדה לדברי ב"כ האיש, וטענה שלפי הפסיקה ברור

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהאיזון הוא לפי שווי. לאחר דין ודברים קצר ביה"ד קבע שהצדדים יטענו בעניין בסיכומיהם.

בפתח החקירה, נדרש המומחה להשיב מדוע העריך את שווי החברה לפי שיטת DCF, ולא לפי שיטות אחרות מוכרות. המומחה הפנה לנספח שבו הוא סוקר את השיטות השונות, ומנמק מדוע בחר בשיטה הזו. והוסיף בעל פה ששיטה זו מקובלת יותר, ומתאימה יותר לחברה במצבה של החברה המדוברת. החקירה שנערכה על ידי כלכלן מטעמו של האיש ובא כוחו עסקה ברובה בכספים מזומנים שהתקבלו ממקדמות ששולמו לחברה, שהמומחה הוסיף לשוויה, על אף שכנגד הכספים הללו היו לחברה התחייבויות ללקוחות בהיקפים גדולים. המומחה אישר בחקירתו שעל מנת שכספים מזומנים שאינם נושאים ריבית והצמדה יילקחו בחשבון בהערכת שווי החברה, יש לוודא שאין כנגדם התחייבות כספית למוסד פיננסי כמו בנק, ושהוצאתם מן החברה לצרכי החברה, לא תפגע בפעילותה. המומחה אישר גם שלחברה היו מקדמות חריגות יחסית, ולא היו חובות לבנקים. ועל אף הקשר הברור בין המקורות של המזומנים שהתקבלו מלקוחות לבין ההתחייבויות של החברה ללקוחות, המומחה עמד על דעתו שלפי שיטת הערכה זו יש לכלול את המזומנים שהגיעו מהמקדמות בהערכת שווי החברה, בשונה מהלוואות שהתקבלו ממוסדות ויחידים. המומחה הסביר שתזרים המזומנים של החברה משקף את איתנותה הפיננסית שעל פיה מוערך שווייה. והבדיל בין כספים שנלקחו בהלוואה שאינם נכללים בהכנסות של החברה כלפי רשויות המס וצדדי ג', לכספים שהתקבלו כמקדמה, שנכללים בהכנסות של החברה. המומחה הוסיף שזה דבר שנמצא בבסיס השיטה שרואה במזומנים את חזות הכל, ובחברה כלי ליצירת מזומנים. יחד עם זאת אישר שהערכת שווי של חברה שיש לה מקדמות גבוהות לפי שיטה זו אינה חד ערכית, וייתכן שמומחה אחר היה מעריך את שווי החברה אחרת.

נציין שהמומחה הכלכלי מטעם האיש ובא כוחו לא הציעו שיטה חלופית להערכת שווי החברה, וסברו וקיבלו את עמדת המומחה ששיטת ההערכה הזו מתאימה למקרה זה (בדיון הבא נמסר מפי המומחים שביהמ"ש העליון בשני פסקי דין אימץ את שיטת ההערכה הזו), אלא הלינו על השימוש שעשה המומחה בשיטת הערכה זו, שלדעתם הוביל לקבלת תוצאה לא סבירה במקרה זה. ב"כ האיש טען גם שבחול"ל הפסיקו להתבסס על חוות דעת אחת שנכתבת על ידי מומחה אחד שמתבסס על שיטה אחת, אלא מגוונים את שיטות ההערכה ומקבלים כמה חוות דעת. ביה"ד הביע דעתו בדיון שמומחה שמעריך שווי של חברה, צריך לבחור בשיטה שתיתן את התוצאה הקרובה ביותר לשווי האמיתי.

בהמשך הדיון הכלכלן מטעמו של האיש חידד את ההבחנה בין מקרה זה למקרים אחרים, ואמר שהכספים המזומנים שהיו בקופת החברה במועד שנבחן על ידי המומחה נתנו כמקדמה על ידי חבר של האיש, שסמך על האיש, וביקש לסייע לחברה ולחזק אותה, ולחסוך לה תשלומי ריבית לבנקים. הכלכלן טען שזו שיטת עבודה של החברה שככלל מעדיפה קבלת מקדמות על פני נטילת הלוואות, ובכל זאת לאורך השנים לא נרשמה יתרה חיובית גבוהה כל כך, עד קבלת המקדמה מחברו של האיש. לכן לדעתו יש לתת משקל מופחת למקדמה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהערכת שווי החברה, בפרט כשמדובר במזומנים שלא ניתן למשוך אותם מהחברה בלי לפגוע בפעילותה, כי מהיכן תממן החברה את התחייבותה לבצע עבור הלקוח את הפרויקט שהתחייבה אם לא מהכספים הללו. בפרט לנוכח הימנעותה מנטילת אשראי בנקאי.

המומחה השיב לדברים וציין שלקח בחשבון את ההתחייבויות של החברה, והפחית סכום של כ-1,575,000 ש"ח שלא נכללו בהון העודף לצורך הערכת החברה. המומחה שב על עמדתו שהשיטה מתבססת על מזומנים נכון למועד שנבחן, ועל כן ייתכנו עיוותים בהערכת השווי, למשל במקרה שבוצעו פעולות משמעותיות לפני המועד שנבחן שהפחיתו את סכום המזומנים שבקופה. המומחה ציין שהחברה המדוברת החזיקה בכספים שנועדו לתשלום לספקים (יתרות ספקים) בסכום של 3,000,000 ש"ח, שאילו היו משולמים ערב המועד הנבחן, הערכת השווי היתה שונה. אך זה חלק מן השיטה, שבוחנת את יכולתה של החברה לגייס מזומנים שמוכיחה רמה גבוהה של אומון בחברה וביכולותיה, שמשפיעה על הערכת שווי החברה.

נושא נוסף שהמומחה נחקר עליו הוא היוון שווי החברה נכון למועד הקובע. המומחה נדרש להסביר את השינוי שחל בין הטיוטה לחוות הדעת הסופית בקביעת אחוז ההיוון, שהופחת מ-21% ל-20%. הוצע הסבר שהשינוי נובע מכך שהמומחה הכיר בהתחייבויות של החברה כנגד המקדמות ששולמו. המומחה השיב שיבדוק אם זו היתה הסיבה להפחתה.

נושא נוסף שהמומחה נחקר עליו הוא שווי ההשקעה של החברה בעסקה עם חברת ק' ל' לבניית בניין (עסקת המ'), שנעשתה לפני המועד הקובע ובוטלה לאחר המועד הקובע, ועקב כך קבלה החברה בחזרה את כספה בתוספת של פיצוי. המומחה העריך את שווי העסקה עבור החברה לפי הסכום שהתקבל בשנת 2022, שלוש שנים לאחר מועד הקרע, ונימק זאת בכך שזוהי השווי היחיד של העסקה לביטול שהונח לפניו. והוסיף, שאילו היה מעריך את הפיצוי הצפוי לחברה בגין ביטול העסקה על בסיס הסכום ששולם בתוספת ריבית והצמדה עד מועד השבת הכספים, שווי ההשקעה היה גבוה יותר.

נושא נוסף שהמומחה נשאל עליו הוא הכללת המגרש בגדרה בנכסי הצדדים על אף שרק מחצית ממנו שייך לאיש. המומחה השיב שיבדוק את הטענה.

נושא נוסף שהמומחה נשאל עליו הוא היחס הכללי לחוות דעת מעין זו כשחברה נמכרת ממוכר ברצון לקונה מרצון. המומחה אישר שחוות הדעת היא רק מרכיב אחד במשא ומתן בין הצדדים, וישנם גורמים נוספים שמשפיעים על המחיר הסופי. על יסוד דבריו, טען ב"כ האיש שלא צודק לבסס את הערכת שווי החברה לצורך איזון על חוות דעת בלבד, ויש להוציא את החברה למכירה, כשם שישנה פסיקה שמחייבת להעריך שווי של דירה שהיא ברת איזון לפי המחיר בזמן ביצוע האיזון, ולא לפי המחיר במועד הקובע. ביה"ד העיר שבין כך, הערכת השווי לא תעשה לפי מחיר השוק אלא לפי הערכת שמאי, כי ביה"ד לא יכפה על הבעלים של הדירה המאוזנת להוציא אותה למכירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המומחה נשאל גם על דברים שהוא הניח לפתחו של ביה"ד בעניין הערכת שווי החברה לפני או אחרי מס, ובהינתן זכות ראשונים לשותף לרכוש את חלקו של האיש בחברה במחיר מופחת. המומחה נשאל גם על הלוואות שקיבל האיש מאמו ולא נכללו בדו"ח, על התחייבויות של החברה כלפי לקוחות ועובדים, ועל חישוב הרווח של החברה בחלוף 5 שנים מהמועד הקובע (האין סוף), והשיב לפרוטוקול הדיון.

לאחר הדיון הראשון, וערב הדיון השני, התקבלה בבית הדין הודעת המומחה מיום 22/09/2024 שכללה התייחסות לכמה מן הנושאים שהוא נשאל עליהם בדיון, ונושאים נוספים שהאיש העלה במכתבו למומחה מיום 29/05/2024.

א. המומחה מבהיר שהערכת שווי החברה הינה נכון ליום 31/12/2019, אך חישוב הנכסים העודפים של החברה הוא לפי דוחו"ת של שנת 2018. בחירת מועד זה נעשתה לאור מה שהוא מתאר כקישון חריג לא מוסבר בהכנסות החברה בשנת 2019. יצוין שעל אף הירידה בפעילות, יתרת המזומנים בשנת 2019 צמחה בשיעור דומה לזה של שנת 2018, כ 5,000,000 ש"ח בקירוב. והמקדמות צמחו בשיעור גבוהה בהרבה. כ 11,000,000 ש"ח בשנת 2019 מול 1,900,000 ש"ח בשנת 2018. בשתי השנים היתרות של החברה היו גבוהות. בשנת 2018 היה בקופת החברה סכום של 10,642,000 ש"ח בקירוב, ומקדמות בסך של 8,500,000 ש"ח בקירוב. ובשנת 2019 היה בקופת החברה סכום של 16,000,000 ש"ח בקירוב. ומקדמות בסך של 19,000,000 ש"ח בקירוב.

ב. המומחה מפנה לדבריו של רו"ח יאיר לפידות בספרו "הערכות שווי חברות" שמתייחס לטענת הכלכלן מטעם האיש שהמקדמות שביד החברה אינן בבחינת התחייבות פיננסית של החברה, וכותב שהתחייבות פיננסית היא אחת משתיים, או שהיא נושאת תשואה לנשוא ההתחייבות, או שהיא לא נושאת תשואה, אך גם אינה התחייבות 'מתגלגלת', לדוגמא: אשראי ספקים, לא יחשב להתחייבות פיננסית, על אף שמדובר באשראי חיצוני. המומחה מפנה גם למאמרו של מר רועי פולניצר שבתוארו הינו "יו"ר לשכת מעריכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל" (להלן: מר פולניצר), שבו נכתב שאין לכלול מקדמות מלקוחות בהתחייבות הפיננסית של החברה, בין אם מעריכים את השווי לפי שיטת DCF, ובין אם לפי שיטת המכפיל.

ג. המומחה מנמק מדוע הפחית את יתרת המזומנים בחברה נכון למועד שנבחן בסכום של 1,575,000 ש"ח בקירוב, על אף שיתרת המזומנים של החברה גדלה בשיעור ניכר, מפני שנוכח שהסך הכולל של יתרת המזומנים עולה על הסך הכולל של המקדמות (נכון לסוף שנת 2018), על כן אין לראות בהפרש בין יתרת המזומנים למקדמות הון עודף, אלא התחייבות תפעולית של החברה.

ד. המומחה מנמק מדוע שיעור ההיוון שנלקח לצורך הערכת שווי החברה מבוסס על חישוב שמשקלל חוב, על אף שלחברה לא היה חוב לבנקים באותו עת. ומפנה למאמר של מר פולניצר שכתב שחישוב מחיר ההון המשוקלל של חברה באמצעות משקולות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבוססות שווי מאזני אינו חישוב תקין. כי אם כן, לא היה צורך בהערכת שווי. לכן לדעת המומחה, הדרך הנכונה במקרה כמו זה שזכויותיו של האיש בחברה מקנות לו שליטה הוא, להעריך את שוויה לפי שיעור המינוף הכלכלי ולא לפי שיעור המינוף המאזני. הוסבר, שמינוף כלכלי מביא בחשבון נטילת אשראי באופן יחסי להון, שמעלה את שיעור התשואה מן ההון, ובהתאם את שיעור ההיוון. ולפי הפרקטיקה הקיימת, נערכה השוואה לפי מדד שמתפרסם בארה"ב של חברות שעוסקות באותו תחום, כשהיחס עומד על 28.2% חוב כנגד 72.8% הון.

ה. המומחה מאשר טעות בתחזית ערך שייר (תזרים אינסופי – מהשנה השישית ואילך), ובשיעור המס שישולם על הרווח הצפוי, ומשיב לטענת האיש שלא צריך היה לערוך תחזית כזו, ומפנה למאמרים שנכתבו בעניין. המומחה מציג טבלה מתוקנת שכוללת הערכה של כל המדדים הרלבנטיים לקביעת מקדם ההיוון של החברה במועד הקובע. 1. המומחה מתייחס לטענת האיש בדבר הערכת שווי עסקת המ', לפי הסכום שהושב לחברה מהמוכר בשנת 2022. המומחה כותב שהסכום שהושב משקף את שווי העסקה עבור החברה נכון למועד הקובע, סוף שנת 2019, כי מאז ועד השבת הסכום ביום 20/02/2022, חלפה שנה אחת בלבד (זו טעות, חלפו שנתיים וחודשיים). במענה לטענה שיש להעריך את שווי העסקה לפי מחיר שוק, כותב המומחה שלא אותרו על ידו עסקאות דומות שעל פיהן ניתן לקבוע את מחיר השוק.

ז. המומחה מתייחס לטענת האיש בעניין שווי אחזקותיו בקרקע בגדרה, ומתקן את חוות הדעת הסופית שבה נזקף לזכותו של האיש כל שווי הקרקע, על אף שאחזקותיו בקרקע הן 50% בלבד.

ח. המומחה מתייחס לטענת האיש שלא כלל במסת הנכסים השליליים, הלוואות שקיבל מאמו בשנים 2014 ו 2015 בסך כולל של 1,067,800 ש"ח. על אף שהוצגו הסכמי הלוואה ותיעוד של העברות של סכומים תואמים מחשבונה של האם לחשבוננו של האיש. והוצג פירוט תנועות בחשבון הבנק של אם האיש ממועד מתן הלוואות ועד המועד הקובע, שלא נמצאו בו הפקדות בסכומים ובמועדים שהשקים מחשבונו נפדו. המומחה כותב שבסמוך למועדים שבהם הועברו הכספים לחשבוננו של האיש, נמשכו באמצעות שיקים סכומי כסף גבוהים יותר, בסך כולל של 1,644,161 ש"ח. עקב הזמן הרב שחלף לא ניתן לשחזר את צילומי השיקים ובאמצעותם את השימושים שנעשו בכספים. מכל מקום, לא ניתן לכלול את הלוואה מאם האיש במסת הנכסים השליליים, מבלי שיתקבל הסבר מניח את הדעת לסכומי כסף גבוהים יותר שנמשכו מהחשבון של האיש. הטענה של האיש שהכספים הועברו לאחי האשה מר' ש' ואשתו, לצורך בניית בית, על פי הסכם הלוואה מיום 12/01/2012 ע"ס 1,050,000 ש"ח, שהוצג בפני המומחה, אינה סבירה הואיל והכספים נמשכו כמעט שלש שנים אחר כך. גם אם נקבל את הטענה שהכספים שולמו לאורך תקופה שבה הגיס ואשתו בנו את ביתם, הדבר לא יחייב הכללה של הלוואת אם האיש במסת הנכסים השליליים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הואיל וכנגד הכספים שהתקבלו מהאם ישנו נכס חיובי, הלוואה שנתנה לאח האשה. ולמעשה, נדרשת הכרעת ביה"ד בעניין זה שאינו חשבונאי אלא משפטי.

ט. המומחה מתייחס גם לשתי תביעות שמתנהלות כנגד החברה בסך של 4,500,000 ש"ח כל אחת. המומחה כותב שלעת הזאת לא ניתן להעריך את ההשפעה של התביעות הללו על תזרים המזומנים של החברה במועד הקובע, הואיל וגם כעת, מייצגי החברה בתביעות הללו אינם יודעים להעריך את סיכויי התביעות, ובספרים של החברה לא הופרשו כספים לטובת התחייבויות שייווצרו אם וכאשר התביעות תתקבלנה במלואן או בחלקן. יחד עם זאת המומחה כותב, שבמידה והתביעות תתקבלנה, תידרש האשה לשאת ברבע מהחיוב שיושת על החברה בגין (מחצית מחלקו של האיש בחברה).

דיון נוסף התקיים ביום 26/09/2024. המומחה נחקר על ידי כלכלן מטעם האשה. שדרש ממנו הסבר לפער של כ 14,000,000 ש"ח בין הערכת השווי הראשונה של החברה בטייטה, לבין הערכת השווי בחוות הדעת סופית. המומחה פירט לפרוטוקול שורה של דברים שהוא נחשף אליהם לאחר שהתקבלו הערות הצדדים על טיוטת חוות הדעת. המומחה נשאל גם מדוע בחר בשיטת היוון תזרים המזומנים, ולא בשיטת המכפיל שלפיה שווי החברה היה גבוה יותר ב 11,000,000 ש"ח. והשיב ששיטת המכפיל פחות מדויקת, ובחירת המכפיל הספציפי שלפיו נעשה החישוב תלויה יותר בשיקול דעתו הסובייקטיבי של המומחה. הדברים התקבלו ואף קיבלו חיזוק מן הכלכלן מטעם האשה. המומחה נשאל גם מדוע הפחית סכום של כ 1,575,000 ש"ח מהסכום שהיה בקופת החברה, והשיב שנתן משקל לעובדה שחלק גדול מן הכספים הגיעו ממקדמות ששולמו לחברה. המומחה נשאל גם האם קיבל הסבר מניח את הדעת לפער של כ 4,000,000 ש"ח בין ההון העצמי של החברה בסוף שנת 2018 לבין ההון העצמי בסוף שנת 2019, והשיב בשלילה. ואמר שביקש לקבל מהאיש מידע על הפעילות של החברה בשנת 2020, ונדחה בנימוק שאין חובה משפטית להמציא מידע על תקופה המאוחרת למועד הקובע. המומחה אישר גם שבשנים 2017 ו 2018 ו 2019 החברה חילקה דיבידנד של מיליון ש"ח בכל שנה, ואמר שעובדה זו מעידה על חוסנה הפיננסי של החברה. המומחה נשאל גם על מקורות לבניית הבית של האיש בין השנים 2020 – 2023, על גובה הכנסתו בפועל ולפי הערכת השווי. המומחה נשאל גם על עסקת ק' ל', ואישר שלא העריך את הרווח הגלום בעסקה אם היתה יוצאת אל הפועל. המומחה נשאל גם על ההסכם בין האיש לשותפו שמאפשר להם לרכוש זה את חלקו של זה במחיר שנמוך ממחיר השוק ב 20%, והשיב שמדובר בהסכם הגיוני, על אף שתחולתו לא הוגבלה. באשר להשפעה של ההסכם על הערכת שווי החברה, הציג המומחה את הצדדים. מצד אחד, ההסכם מפחית את התמורה שתתקבל עבור חלקו של האיש בחברה, מצד שני ההסכם מקנה לאיש זכות נגדית לרכוש את החלק של שותפו במחיר מופחת. המומחה נשאל גם על תביעות של החברה כנגד צדדי ג', ותביעות של צדדי ג' כנגד החברה, שלא הובאו בחשבון בחוות דעתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"כ האיש שב וחקר את המומחה על קביעתו שאין להפחית מסכום המזומנים של החברה במועד הקובע את המקדמה ששולמה לחברה. ב"כ האיש ביקש להציג חוות דעת של מר פולניצר שהמומחה הסתמך עליו בחוות דעתו, שתומך בעמדת האיש שיש להפחית את המקדמה. עקב התנגדות האשה, ביה"ד לא התיר לב"כ האיש להציג את חוות הדעת כמסמך ראיתי, אלא כמקור מידע של ב"כ האיש, ששאל את המומחה האם הוא עומד על דעתו שהמקדמה היא חלק מייתרת המזומנים של החברה, לנוכח טענת האיש שמדובר בהלוואה בכסות של מקדמה, שנתנה לחברה כדי לסייע לאיש ולחסוך לו תשלומי ריבית. המומחה שב והסביר שיש להבחין בין תקבול כספי שיצר התחייבות פיננסית עבור החברה, כמו הלוואה נושאת ריבית, שאינו חלק מייתרת המזומנים של החברה, לתקבול כספי שלא ייצר התחייבות פיננסית אלא התחייבות לספק מוצר, כמו מקדמה שתמורתה החברה צריכה לספק ללקוח דירה, שהיא חלק מייתרת המזומנים של החברה, שלא זו בלבד שהיא אינה נושאת ריבית, היא מגדילה את ההון של החברה על ידי עבודה. המומחה שב והסביר שהבחנה זו היא דבר עיקרי בשיטת הערכה זו, שרואה בכספים מזומנים את חזות הכל, ועדות על האיתנות הפיננסית של החברה. ביחס למקדמה המדוברת, אמר המומחה שהיא לא נרשמה כהתחייבות פיננסית בספרי החברה. וביה"ד הוסיף שכלל שיטת טענה שמדובר בהלוואה אישית בכסות של מקדמה, על האיש להוכיח באמצעות ראיות שהיה קשר חברי – אישי בינו ובין הלקוח. ודאי שלא ניתן לצפות מהמומחה שידע להשיב לשאלות בעניין. מה שכן ניתן לשמוע מהמומחה, וזו השאלה שהפנה בית הדין, האם מקדמה בהיקף כזה מלמדת שמדובר בהלוואה בכסות של מקדמה, כי במציאות העסקית אף אחד לא נותן מקדמה כזו, ועל כן יש להתייחס אליה אחרת. המומחה השיב שגם מקדמות גבוהות אינן הלוואות, וכך הוא מתייחס אליהן בחוות דעתו. ביה"ד שב ושאל את המומחה האם הבחין בסימנים (רגלים לדבר) שהמקדמה המדובר לא היתה מקדמה אלא הלוואה. המומחה השיב בשלילה.

בפרק הבא בדיון, כלכלן מטעם האיש שב וחקר את המומחה על חוות דעתו, וביקש את התייחסותו לכמה הערות בעניינים חשבונאיים, ובעניין שיטת המכפיל שנטען שלפיה היתה מושגת תוצאה טובה משמעותית לטובת האשה.

במהלך הדיון, ביה"ד ערך בירור עם המומחה בעניין חישוב הפרמטרים השונים שרלבנטיים להערכת שווי החברה לפי שיטות ההערכה השונות. המומחה השיב שככלל הוא מעריך לפי ממוצע. אם לצורך העניין צריך להעריך את עלות שכרו של מנהל החברה כחלק מן ההוצאות הקבועות שלה, הוא יבדוק את טווח השכר של מנהלים של חברות באותו סדר גודל בשוק הפרטי, ויקבע את עלות השכר לפי הממוצע. אולם, יש פרמטרים שהם ייחודיים לחברה מסוימת, שמומחה עשוי להעריך בצורה שונה. המומחה אישר שגם כאשר מסד הנתונים זהה ושיטת ההערכה זהה, ייתכן פער של עשרות אחוזים בין הערכה להערכה, כי ישנם דברים סובייקטיביים שמסורים לשיקול דעתו של המומחה. למשל, היוון שווי החברה שנעשה על בסיס ההנחה שביצועי החברה לאחר המועד הקובע יהיו כביצועיה לפני המועד הקובע, ובהתאם נקבע מכפיל הרווח על ההון במועד הקובע. קביעה זו איננה פעולה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חשבונאית גרידא אלא פעולה שמחייבת מומחיות והבנה של הפרמטרים השונים שנבחנים על ידי המומחה.

ביה"ד עמד בדיון על הקושי לאזן זכויות בחברה שהפסיקה את פעולתה לאחר המועד הקובע, ולא ניתן לאמת את הערכות השווי שנעשו על בסיס הפעילות העתידית של החברה. ישנם מקרים שבהם הפעילות של החברה נמשכת אך אינה מתרחבת ואף מצטמצמת. במצב כזה, מתעצם הקושי לחייב את בן הזוג שהוא בעל החברה לשלם לבת הזוג תשלומי איזון שאינם משקפים את שוויה הנוכחי של החברה. ב"כ האיש אף טען שמדובר בכשל רוחבי שראוי וצריך לקבל התייחסות משפטית ראויה. ושב והציע לערוך חלוקה בעין של החברה הנוכחית של האיש, שבאה בנעליה של החברה הקודמת. אולם, לנוכח מה שהתברר בדיון שהמומחה לא קיבל מידע מהאיש על פעילותו העסקית ממועד הקרע ואילך (למעט במה שנוגע לעסקת המ'), לא בחברה שנבחנה על ידי המומחה ולא בחברה הנוכחית, לא ניתן לבחון את הצעת ב"כ האיש, לא מבחינה משפטית, האם אכן מדובר באותו נכס בר איזון בלבד שונה, שניתן להציע את חלוקתו בעין, ולא מבחינה כלכלית, האם יש הלימה בין שתי החברות מבחינת תחומי הפעילות היקף הנכסים הפיננסיים והריאליים ותזרים המזומנים, שעל פיה ניתן לקבוע שאיזון זכויות האיש בחברה זו לא יפגע בזכויותיה של האשה על פי דין.

בסוף הדיון עלתה הצעה מטעם המומחה לקיים ישיבת גישור, באי כוח הצדדים הסכימו עקרונית להצעה, ונחלקו בעניין עלות ההליך ותנאי סף לקיומו. בסופו של דבר לא הושגה הסכמה, וביה"ד הכריז על הגשת סיכומים. אולם, בהחלטה מאוחרת יותר שעסקה בצירופה של חוות הדעת של מר פולניצר לתיק, ביה"ד שב ופנה לצדדים ובאי כוחם שישקלו את היתרונות בהליך גישור מקצועי. הצדדים השיבו בחיוב, אך למרבה הצער הליך הגישור לא צלח, וב"כ הצדדים הגישו את סיכומיהם.

עוד קודם לכן התקבלה בבית הדין הודעת המומחה מיום 09/12/2024, שבה הוא מתייחס לשאלות שנשאל במהלך הדיון האחרון. המומחה עוסק בשלושה נושאים שעלו בדיון: א. חישוב הון חוזר לתחזית שייר (תזרים אינסופי) הגבוהה מן הפער שבין השנה החמישית (2024) לתחזית. בעניין זה המומחה מקבל את הערת הכלכלן מטעם האיש, ומתקן את חוות דעתו בהתאם. ב. חישוב לפי שיטת המכפיל, על פי מכפיל הרווח לשנת 2017, ולא על פי מכפיל הרווח לשנת 2018, שהיה נמוך יותר. המומחה אמר בדיון, ושוב בהודעתו, שבין כך לא נעשה שימוש בשיטת הערכה זו, כך שהשאלה אינה רלבנטית. מכל מקום, המומחה מתייחס בהודעתו להערה ומציין שהמכפיל שנבחר אמין יותר, ומכפילים אחרים אינם מוכרים בישראל, ואלו שבארה"ב גבוהים יותר. ג. קביעת שיעור ההיוון לפי שקלול של חוב שלא היה לחברה. המומחה מפנה לתשובתו המפורטת בהודעה קודמת.

בסופה של הודעה זו יש חישוב סופי של כל המרכיבים בחוות הדעת, וחלקם של הצדדים בהם לפי פרק איזון משאבים בחוק יחסי ממון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעמדה של חוות דעת המומחה בראיית בית הדין

בהחלטה מיום 25/11/2024 שעוסקת בצירוף חוות הדעת של מר פולניצר ביה"ד קיבל את בקשת האיש לצרף את חוות הדעת לתיק, אך קבע שהיא לא תפגע במעמדה ההלכתי – משפטי של חוות דעת המומחה מטעם ביה"ד, אלא תשמש נקודת ביקורת על חוות הדעת. להלן מתוך ההחלטה:

"לכל היותר חוות הדעת תשמש כנקודת ביקורת על חוות דעת המומחה, ועל הנחותיו. כשם שישמשו חוות דעת מאמרים ופסקי דין אחרים שיוגשו על ידי באי כח הצדדים בסיכומיהם לצורך ביסוס טענותיהם וטיעוניהם בעד ונגד חוות דעת המומחה.

נבהיר כי על פי פסקי הדין של ביה"ד הגדול לחוות דעת מומחה שמונה על ידי ביה"ד יש מעמד מיוחד. על כן נקבע בפסק הדין הנ"ל: בדרך כלל, יסמוך בית הדין את ידיו על חוות דעת המומחה ומסקנותיו ולא יסטה מהם אלא אם קיימת הצדקה עובדתית ומשפטית יוצאת דופן לעשות כן. עוד נקבע בפסק דין אחר של ביה"ד הגדול (תיק מס' 052167731-24-1 – לא פורסם) כי חוות דעתו של מומחה שהתמנה על ידי בית הדין בהסכמת הצדדים, ניתנת לערעור רק במקרים של "חריגה רבתי מן השכל הישר ומן הצדק המשפטי". מקורות נוספים והרחבה יש בספרו של המלומד א' שוחטמן (סדר הדין בבית הדין הרבני, פרק שלשה-עשר עמ' 1054 ו-1058).

מעמדו המיוחד של המומחה מטעם ביה"ד לא התחדש בפסיקה המאוחרת, אלא בדברי הגמ' ע"ז (ע"ב ע"א) ובעל התרומות (שער ג' ח"ג סי' ג' – הובא בב"י חו"מ סי' ק"ג, ונפסק בשו"ע שם סעי' ג'), בדין של ג' שמאים שנתמנו להעריך שווי של נכס שעומד למכירה לצורך פירעון חוב. שהלווה – בעל הנכס, אינו יכול לעכב את המכירה בטענה שיש לזמן ג' שמאים מומחים מהם שיעריכו את שווי הנכס. ובש"ך (חו"מ שם ס"ק א') כתב בשם המבי"ט (ח"ג סי' כ"ח) שביה"ד אינו רשאי למנות מומחה אחר. ובנתיבות (ביאורים, שם ס"ק ג') כתב שביה"ד אינו ממנה ג' שמאים אחרים, אך אם באו מעצמם, והם רבים על הג' הראשונים, שומעים להם. אולם, בשער משפט (חו"מ שם ס"ק ד') הוכיח מתשובת הרשב"א שביה"ד אינו מקבל חוות דעת של שמאים אחרים, אלא אם כן הם התכנסו יחד כבית דין של הדיוטות וקבעו שעריך הנכס גבוה או נמוך יותר.

ומבואר בנתיבות שגם אם השמאים טעו ביותר בשתות, אי אפשר לסתור את הערכתם אלא על ידי מספר שמאים גדול יותר שבאו מעצמם.

ברור אם כן, שלחוות דעת המומחה שמונה על ידי ביה"ד בהסכמת הצדדים יש משקל רב לפי ההלכה. בפרט בחוות דעת כמו זו שלפנינו שמוגשת כעדות לבית הדין, והמומחה עומד לחקירה עליה, ונדרש להשיב להשגות רבות שהוגשו כנגדה. חוות דעת של מומחה אחר לא תשתווה לחוות דעת זו, ולא תאתגר אותה, אלא תשמש כאמור נקודת ביקורת לחוות דעת המומחה מטעם ביה"ד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נציין שחוות הדעת שהאיש מבקש לצרף לתיק אינה מתיימרת לבא במקום חוות דעת המומחה, אלא לבסס את טענת האיש שהמומחה מטעם בית הדין טעה כאשר הסתמך בחוות דעתו על דברים שכתב בעל חוות הדעת שאותה האיש מבקש לצרף לתיק.

בעת כתיבת פסק דין זה, היתה לפני פסיקתו של בית המשפט המחוזי בתל אביב (כב' השו' נ' שילה), בשבתו בערעור על החלטת ביהמ"ש לענייני משפחה שאסר הצגת חוות דעת פרטית בפני המומחה בשלב הגשת שאלות ההבהרה. בפסק הדין יש ניתוח של הדין והפסיקה במקרים שבהם ביהמ"ש נדרש לחוות דעת מומחה, ונערכת הבחנה בין שני סוגים של חוות דעת, האחת שאסורה בכל אופן, נועדה להשפיע על המומחה בזמן הכנת חוות דעתו, השניה שתלויה בנסיבות ומועד הכנתה, נועדה להציג בפני המומחה לאחר הגשת חוות דעתו, דעה אחרת של מומחה אחר שתאתגר אותה.

ובנדון דידן כאמור, חוות הדעת של מר פולניצר לא הוצגה לפני המומחה, לא במהלך החקירה, ואף לאחר מכן הוא לא נדרש להשיב לתוכנה והמלצותיה, אלא שימשה, עבור האיש ומיצגיו, מקור לטיעון כנגד ההנחות של המומחה בחוות דעתו, ועבור ביה"ד נקודת ביקורת על חוות הדעת.

חוות הדעת של מר פולניצר

חוות הדעת של מר פולניצר שצורפה לתיק זכתה לאזכורים רבים בסיכומי הצדדים (בעיקר של האיש). תחילה נסקור את אבני הדרך העיקריות בה. ונתמצת את ההשגות של מר פולניצר על חוות הדעת של המומחה.

- א. שיטת ההערכת השווי לפי תזרים המזומנים (DCF) נועדה להעריך את הפעילות העסקית - השווי התפעולי של החברה, הכולל הן את הנכסים המוחשיים של החברה, והן את הנכסים הלא מוחשיים של החברה, כמו מוניטין. ולא את שווי ההון העצמי של החברה. ההפרש בין השווי התפעולי לשווי ההון מתקבל לאחר הפחתה של חובות פיננסיים, תוספת של מזומנים (שלפי הגדרתם הינם כספים מזומנים, ושווי מזומנים, פיקדונות והשקעות פיננסיות לזמן קצר שזמינות לחברה), ושל נכסים עודפים שאינם תפעוליים.
- ב. דו"חות החברה בשנים שנבדקו על ידי המומחה מלמדים שהחברה לא יצרה כל חוב פיננסי, לא באמצעות הנפקת אגרות חוב ולא באמצעות הלוואות מבנקים. משמעות הדברים היא, שהחברה מבססת את פעילותה על כסף מזומן (לפי הגדרתו כנ"ל) שנמצא בקופתה, שמקורו ממקדמות שמתקבלות מלקוחות. והיא אינה ממנפת את ההון שלה על ידי קבלת אשראי מבנקים ואחרים. צורת מימון זו חוסכת עלויות אשראי.
- ג. הדיון הוא האם המזומנים של החברה שמקורן במקדמות הן: חוב פיננסי – בדומה להלוואה מבנק. נכס פיננסי עודף שאינו תפעולי – שיש להוסיפו לשווי התפעולי של החברה (כפי שעשה המומחה). נכס תפעולי – שנכלל בהון החוזר התפעולי. האפשרות הראשונה נשללת מיד (כפי שעשה המומחה). מקדמה איננה דומה לחוב פיננסי שנלקח

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבנקים וכדומה. בין האפשרויות השניה לשלישית יש התלבטות, שמוכרעת על יסוד השערה שכלל שימצא מתאם בין המזומנים של החברה למקדמות שברשותה, הרי הוכח שהמקדמות אינן נכס עודף אלא נכס תפעולי. המתאם שנבדק ונמצא הינו 79.4% התאמה בין היקף המקדמות להיקף המזומנים, מה שמלמד שהמקדמות שימשו כנכס תפעולי, שבלעדיו חברה מסוג כזה שאינה ממנפת את פעילותה באמצעות אשראי, לא יכולה לתפקד, ועל כן, לא נכון לראות במקדמות אלו נכס פיננסי, כשם שעשה המומחה.

ד. למעשה, לנוכח הנתח של המקדמות מסך המזומנים של החברה, אין לכלול כלל את המזומנים בנכסים העודפים של החברה, הואיל ומקורן במקדמות ששימשו לפעילות השוטפת של החברה.

ה. אילו יעמוד המומחה על דעתו שיש לכלול את המזומנים של החברה בנכסים העודפים, הרי שבהתאם יש לגרוע מסך המזומנים את המקדמות, לנוכח הקשר המוכח בין היקף המקדמות להיקף המזומנים. למעשה נטען שלא ניתן לאחוז את החבל משתי קצותיו, מצד אחד לכלול מזומנים שמיועדים לפעילות של החברה (ולא כגיבוי והוכחת איתנות פיננסית שלה) בנכסים העודפים של החברה, ומצד שני לא להתייחס למקורות של אותם כספים, כחוב פיננסי שנגרע מסך המזומנים של החברה. ו. ובאשר לשיעור ההיוון של החברה, נכתב שכלל שיטת לשכת מעריכי השווי בישראל שהכותב עומד בראשה, ושיטתו האישית היא, שהערכת שווי של תאגיד לצורך איזון זכויות בין בני זוג לפי חוק יחסי ממון צריכה להיות הערכת שווי מיעוט ולא הערכת שווי כלכלי. הוסבר שהערכת שווי כלכלי כוללת את שווי השליטה בחברה, שמאפשרת לבעליה לבצע שינויים בכל תחומי הניהול בחברה. והערכת שווי מיעוט כוללת את הערכת שווי העסק במצבו הקיים. והואיל וחברה שהיא ברת איזון אינה עומדת למכירה, ואינה עוברת מבעליה לקונה עסקי שמתכנן בה שינויים, ועל כן הוא שוקל את היתרונות העסקיים שבה, אלא נותרת בידי בעליה הקודמים, שממשיך לנהל אותה באותה צורה שניהל אותה עד מועד הקרע, מתאימה יותר הערכת שווי מיעוט.

ז. ובהערכת שווי זו, ישנן שתי שיטות הערכה שמקובלות בארה"ב. האחת, מתאימה למקרה שבו לחברה אין חוב פיננסי כלל או שיש חוב פיננסי שאינו עולה על 10% מההון של החברה, כמו במקרה זה. במצב כזה מעריכים את שווי התשואה הנדרש עבור בעלי המניות. השניה מתאימה למקרה שבו יש לחברה חוב פיננסי העולה על 10% מההון של החברה. במצב כזה מעריכים את השווי לפי הממוצע המשוקלל לפעילות התאגיד (שהמומחה עשה בו שימוש). והוסבר, שהכרת רשויות המס בריבית על הון כהוצאה, מעניקה יתרון לתאגיד ממונף (שעושה שימוש בחוב להרחבת פעילותו).

ח. וביחס לחברה המדוברת, אין כל סיבה לקבוע שיעור הוון שמתאים לתאגיד שיש לו חוב פיננסי, על אף שמדובר בהיוון לצורך קביעת שווי של חברה ברת איזון, שלשיטת הלשכה והכותב, נכון להעריך לפי שווי מיעוט, ועל אף שהאיש הינו בעלים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על 50% מהחברה, ואינו בעל שליטה בלעדי, שלפי שיטת ההערכה המקובלת, גם בהערכת שווי לצורך מכירת החברה, מקובל להעריך לפי שווי מיעוט.

סיכומי האיש

בפתח דבריו, בפרק העובדתי, האיש עוסק בנסיבות הפירוד והגירושין, ומפנה לטענה שעלתה בכתב התביעה ובדיון הראשון, שהאשה ניהלה קשר זוגי עם גבר זר בתקופת הנישואין. להוכחת טענה זו הוצגו התכתבויות בין האשה לגבר הזר, ודו"ח חוקר שצורף לסיכומים (נספח א'), שביצע מעקב ותיעוד של בילויים משותפים של האשה עם הגבר הזר בבתי מלון. האיש אישר עם זאת, שלאחר שגילה על הקשר האסור, הצדדים עשו ניסיון לשקם את יחסיהם ופנו ליעוץ זוגי, שהופסק על ידי האשה, ששבה לאורח החיים הקודם, ואף החריפה אותו. הפסיקה לתפקד כבת זוג ורעה, נעדרה שעות רבות מן הבית, והתעלמה מקיומו שלו. בהמשך, הסיתה נגדו את הילדים, עד שנאלץ לעזוב את הבית ולהתגורר בדירות שכורות.

על יסוד טענות אלו, מבקש האיש שביה"ד יעשה שימוש בסמכותו לפי סעיף 8 (2) לחוק יחסי ממון, ויורה על איזון שאינו שוויוני או יחריג נכסים מן האיזון. כמו כן דורש האיש שביה"ד יבטל למפרע את ההחלטה המחייבת אותו לשלם מזונות לאשה, ויורה לאשה להשיב את הכספים ששולמו לה מחודש נובמבר 2020 ועד חודש ינואר 2022. האיש מציין, שבגוף פסק הדין למזונות אשה נקבע שהאשה תחויב להשיב את הכספים אם האיש יוכיח את טענתו כי היא לא זכאית למזונות.

בפרק הבא, האיש מתעד את פניותיו לבית הדין בעניין איזון זכויותיו בחברה, בהן ביקש ושב וביקש להעמיד את החברה למכירה, ולחלופין לבצע חלוקה בעין של מניותיו בחברה. לדבריו, זו הדרך הנכונה והצודקת לאיזון הזכויות. תשלומי איזון על פי חוות דעת המומחה מאידך, גרמו לו עוול, הואיל ולטענתו, הסכום שהוא נדרש לשלם, גבוה בהרבה משוויה של החברה, שמאז מגפת הקורונה, משבר הריבית והמחאה החברתית, ואחר כך המלחמה שלא מסתיימת, כמעט אינה פעילה וצוברת הפסדים. בהמשך טען האיש שעקב מצבו הבריאותי וגילו, הוא אינו יכול לחדש את הפעילות של החברה, וחיובו בתשלומי איזון יותיר אותו חסר כל. כראיה למצבו הכלכלי מציג האיש צילום של בית המגורים הנוכחי שלו, ומציין שאת בניית הבית על המגרש בגדרה מימן באמצעות הלוואה משותפו.

לתמיכה בטענתו בעניין מצב בריאותו, צירף האיש אישור מרופא בקופ"ח ומרופא מומחה שמתעדים ניתוח להסרת ערמונית שנעשה לפני שנה ומחצה, וטיפול להסרת נגעים באזור הפנים והעיניים. נכתב במסמך שהאיש בריא. אך סובל מדכדוך שמפריע לתפקודו היום יומי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לתמיכה בטענתו בעניין מצב החברה, צירף האיש דו"ח רו"ח מחודש יולי 2025 לפיו בשנים 2024 ו-2025, ההכנסות של שתי החברות לפי דוחים למע"מ היו נמוכות מאד באופן יחסי להיקף הפעילות המתועדת על ידי המומחה.

בפרק הבא האיש פורט את טענותיו לפרוטות. וטוען שלנוכח התנהגות האשה, יש להורות על איזון לא שוויוני של זכויות הצדדים, על יסוד קביעת ביהמ"ש העליון שביה"ד רשאי לסטות מאיזון שוויוני או להחריג נכסים מן האיזון, כאשר נוכח שישנן נסיבות הנוגעות לאופי החיים הזוגיים המצדיקות זאת. לאחר קביעת היקף הנכסים שיאוזנו ויחס האיזון, יש להורות על איזון בעין של הנכס העיקרי: חברת 'מ' ל' בע"מ, בדרך של חלוקת זכויות החברה או מכירתה וחלוקת תמורתה, כפי שמתיר החוק. האיש מציין שמטרת האיזון אינה לרושש צד אחד ולהעשיר את הצד השני, אלא לחלק בצורה שווה והוגנת את הזכויות, ועל כן נכון לקבוע שעל אף מועד הקרע המוקדם, החלוקה של הנכס העיקרי תהיה לפי מצבו הנוכחי, ותעשה בעין או בדרך של מכירה לצד ג' כאמור. האיש טוען שזו פרקטיקה מקובלת בבתי הדין ובבתי המשפט לאזן זכויות לפי מועד המימוש ולא לפי מועד הקרע, כשמדובר בנכסים ששווים נתון לשינויים כמו נכסי נדל"ן וחברות הייטק. בהקשר זה טוען האיש שלפי סעיף 6 ג' ו-ד' לחוק יחסי ממון, ביה"ד רשאי לקבוע את הדרך שבה יבוצע איזון המשאבים, ועל ביה"ד לעשות זאת בצורה שתימנע ככל האפשר גרימת אבדן מקור פרנסה סבירה של אחד מבני הזוג, הפסקת קיומו או תפקודו התקין של תאגיד או מקום עבודה. האיש מפנה גם לסעיף 8 (2) לחוק שמסמך את ביה"ד ליתן הוראות בעניין אופן והיקף האיזון והמועד שלפיו יקבע השווי של הנכס המאוזן. האיש טוען גם שחלוקת הזכויות במקרקעין והמניות בעין נכונה גם לפי הוראות חוק המקרקעין וחוק המטלטלין, הרלבנטיים לפירוק שיתוף בנכסים, שיש להעדיף חלוקה בעין או מכירה וחלוקת התמורה, ושיש לפעול 'על פי הדרך היעילה והצודקת בנסיבות העניין'. האיש טוען גם שלשון סעיף 6 ב' לחוק יחסי ממון, המדבר על חלוקה 'בעין בכסף או בשווה כסף', קובע סדר קדימויות. לכתחילה יש לקבוע חלוקה בעין, בעדיפות שניה בכסף ובשווה כסף. ומפנה לפסיקה שתומכת בטענה שחלוקה בעין ומכירה לצד ג' עדיפה על תשלום מחצית השווי. ומכל מקום, שמורה לבן הזוג שנדרש לשלם תשלומי איזון הזכות לבחור את דרך התשלום. על דרך ההיקש, טוען האיש שכשם שאיזון זכויות פנסיוניות לפי חוק נעשית בעת גמילתן, כך איזון זכויות צריך שיעשה בעין.

האיש מתייחס גם לטענה שכעת החברה שהיא ברת איזון, לא פעילה, ואת כל הפעילות בה העביר האיש לחברה חדשה שפתח 'מ' ב', ומציע שזכויותיו בחברה החדשה יחולקו בעין או ימכרו ותמורתם תחולק. האיש מציין שעצם ההחלטה להקים חברה חדשה תומכת בטענתו שמצבה של החברה הקודמת היה קשה, והיה צורך לבצע שינוי שיאפשר את המשך הפעילות במסגרת החדשה.

אם לא תתקבל עמדת האיש שיש לחלק את הזכויות בחברה בעין בדרך של מכירה או חלוקת מניות, וביה"ד יעמוד על איזון בדרך של תשלום מחצית שווי החברה, טוען האיש שיש להעריך את שוויה הריאלי היום, ולא להסתמך על הערכת שווי נכון למועד הקרע,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהוכח שהיא איננה נכונה. האיש מדגיש שבפסיקה ניתן משקל לעקרון 'הצדק החלוקתי' שעומד בבסיס חוק יחסי ממון, שמהווה גורם משמעותי בקביעת מועד הערכת השווי של הנכס המאוזן. האיש שב ומציין את האירועים שהשפיעו על הפעילות של החברה בתקופה שחלפה מאז מועד הקרע, ועל אף שהאירועים הללו ברובם לא היו רלבנטיים לחברה שפעילותה הופסקה, הם היו רלבנטיים לחברה הנוכחית, שהאיש מציע לחלוקה.

ובאשר לחוות דעת המומחה. האיש תוקף כמה קביעות בחוות הדעת. להלן בתמצית:

א. חוות הדעת אינה מביאה בחשבון את המשבר במשק שנגרם כתוצאה ממגפת הקורונה, שהחלה כחודשיים לאחר מועד הקרע, וכחודש לאחר המועד שלפיו בוצעה ההערכה, ופגעה קשות בתחום הבניה שבה עוסקת החברה, בהיבטים רבים של מחסור בעובדים, סגרים ומניעת פעילות, עליה חדה בתשומות שונות ועוד. על אף שבבואו להעריך את שווי עסקת 'המ', הסתמך על נתונים משנת 2022.

ב. הכללת סכום של 8,000,000 ש"ח שנמצאו בקופת החברה נכון למועד ביצוע ההערכה, ביתרת המזומנים של החברה, על אף שהמומחה ידע שמדובר במקדמות ששולמו לחברה, שכנגדם החברה התחייבה לבצע פרויקטים בעלות גבוהה. האיש מציין שהתנהלות החברה בשלוש השנים שקדמו למועד ביצוע ההערכה מלמדת שגם בעבר החזיקה החברה מקדמות בסכומים גבוהים שהיו חופפים ואף עודפים על יתרת המזומנים של החברה. האיש מציין שהמומחה אישר בחקירתו שיש קושי בהכללת המקדמות ביתרת המזומנים, הואיל וכספים מזומנים לצורך ההערכה הינם כספים שהוצאתם מהחברה לא תפגע בפעילותה, מה שאי אפשר לומר על כספי המקדמות. האיש מדגיש שהוא אינו חולק על שיטת ההערכה, שלדברי המומחה, לפיה המזומנים הם 'חזות הכל', אלא על השמת השיטה על החברה שהעדיפה קבלת מקדמות מלקוחות על פני הלוואות בנקאיות.

ג. האיש שב ומפנה לחוות הדעת של מר פולניצר שהמומחה הסתמך עליו בחוות דעתו, שבחן את הנתונים של החברה, בדגש על החלק של המקדמות ביתרת המזומנים של החברה, וקבע שיש לראות במקדמות נכס תפעולי ולא נכס פיננסי עודף, שנכלל בהערכת שווי החברה. האיש מציין שגם המומחה היה ער לעובדה שהשינוי ביתרת המזומנים אינו חופף לשינוי במקדמות, כלומר, והמקדמות אינן הון עודף, ועל כן הפחית את יתרת המזומנים בסך של 1,575,000 ש"ח בקירוב, אך לדברי האיש, זו הפחתה מינימאלית שכוללת את החלק הארי של המקדמות בהערכת השווי של החברה.

ד. המומחה הוסיף לתזרים המזומנים את ההשקעה בהון חוזר תפעולי שלילי, שמשקף יחס שלילי בין המלאי והחובות של הלקוחות לחברה, לבין ההתחייבויות לספקים – לטווח של שנה. הוסבר, שזו תוצאה של התפיסה של המומחה, שהמקדמות הן נכס עודף, ולא חוב פיננסי כמו אשראי בנקאי, שאינו חלק מהתזרים של החברה, ועל כן הוא מגדיל בדרך כלל את ההון החוזר החיובי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. המומחה קבע שיעור היוון שמתאים לחברה שיש לה חוב חיצוני, על אף שאין לחברה חוב חיצוני אלא מקדמות בלבד. ואכן בטיטה הראשונה שהגיש לצדדים קבע שיעור היוון גבוה יותר, שהיה מפחית משמעותית את השווי העתידי של החברה. אך בחוות הדעת הסופית קבע שיעור היוון משוקלל שמתאים למקרים שבהם יש לחברה חוב חיצוני. בחקירתו בבית הדין טען שהתבסס על חוות דעת של מר פולניצר. אלא שמר פולניצר עצמו כתב בחוות דעתו שזו גישה שגויה שמשקפת לחברה שווי שאינו אמיתי.

ו. המומחה העריך את קצב הגידול השנתי של החברה לטווח הקצר ב 11% לשנה, על בסיס ממוצע ההכנסות בחמש השנים האחרונות לפני המועד שלפיו בוצעה הערכה, על אף שלא היה מדובר בגידול עקבי בהכנסות אלא בעליה חד פעמית חריגה בשנת 2016, ומאז יציבות יחסית בהכנסות ואף ירידה.

ז. הערכת שווי עסקת המ' לפי הערכים הכספיים של שנת 2022, ולא לפי ערכה בשנת 2018 (פער של 900,000 ש"ח), על אף שלשיטתו של המומחה, ההערכה צריכה לשקף את השווי במועד הקובע, מבלי להתחשב בתמורות שחלו אחר כך, כפי שסירב להתחשב בהשפעה שהיתה למגפת הקורונה על פעילות החברה.

ח. המומחה התעלם מתביעות שהיו קיימות כנגד החברה נכון למועד הקובע, בהיקף של 9,600,000 ש"ח, בנימוק שבדו"ח הכספיים של החברה, לא הופרשו כספים לטובת התביעות הללו, ועורכי הדין שמייצגים את החברה בתביעות אלו, לא ידעו לומר מה סיכוייהן. לטענת האיש, המומחה היה צריך לפנות אל הרו"ח של החברה ואל עורכי הדין ולקבל מענה ברור באשר לאפשרות שהתביעות יתקבלו במלואן או בחלקן, ולתת לכך ביטוי בהערכת השווי של החברה.

ט. המומחה בחר בשיטת DCF, והאיש אינו חולק על כך, אלא טוען שהיישום של השיטה במקרה זה שגוי, ומציע שיטה אחרת שמתבססת על הערכת המוניטין המקצועי והכושר ההשתכרות של בן הזוג הנבחן, שבמקרה זה עדיפה עבור האיש, שרכש את ניסיונו כמהנדס בניה לפני הנישואין. האיש מפנה לפסיקת ביהמ"ש בתלה"מ 32578-04-19 שבה נדונה חוות דעת של אותו מומחה שהעדיף את שיטת הערכה זו על פני שיטת תזרים המזומנים.

המומחה הותיר לשיקול בית הדין כמה סוגיות. להלן עמדת האיש ביחס אליהן:

א. הערכת שווי החברה לפני או אחרי מס

מדובר בסוגיה משפטית, כפי שקבע המומחה, שעיקריה הובאו לעיל. האיש טוען ששווי החברה הינו לאחר תשלום מס מכירה, כי זה השווי של החברה לבעליה. חיוב האיש לשלם לאשה את תשלומי האיוון לפי מחיר ברוטו, ייצור עוות, שהזכויות שיישארו בידי האיש יהיו שוות פחות, וייתכן גם שהאיש יצטרך למכור מניות של החברה, ולהוסיף כסף על מנת לשלם לאשה את תשלומי האיוון.

ב. הפחתת שווי החברה לנוכח ההסכם בין האיש לשותפו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההסכם בין האיש לשותפו למכירת חלקם זה לזה בהנחה, הינה פרקטיקה מקובלת בין שותפים, כפי שכבר המומחה. על כן, על אף שכעת חלקו של האיש אינו עומד למכירה, הערכת השווי צריכה להביא את ההסכם בחשבון, הואיל והאיש נדרש לשלם לאשה מחצית משווי המניות שישארו בבעלותו לאחר תשלומי האיזון, ובגלל הסכם המניות הללו שוות עבורו פחות.

ג. היוון זכויות פנסיוניות

האיש מודיע כי הוא מתנגד להיוון של הזכויות הללו, ודורש שההיוון יבוצע לעת גמילתו. האיש מפנה לפסיקה המקובלת שתומכת בעמדתו שלא ניתן לכפות עליו היוון של זכויות שיגמלו בעתיד.

ד. הפחתת הלוואות שהאיש נטל מאימו ושותפו

האיש טוען שאין כל הצדקה שלא להכיר בהלוואות שנטל מאמו ושותפו כנכס שלילי שיגרע ממסת הנכסים ברי האיזון. האיש מצרף את הסכמי ההלוואה בינו לבין אימו ושותפו, צילומי שיקים ותנועות בחשבון שהוגשו למומחה, ונסקרו בחוות דעתו. אין בסיכומי האיש התייחסות לנתונים שהובאו בחוות דעת המומחה, על משיכה של כספים בסכומים העולים על אלו שקיבל בהלוואה מאמו ושותפו (ולא נכללו במסת הנכסים השלייליים), עובר לקבלת ההלוואות. אין גם התייחסות לטענתו בפני המומחה, שהכספים שימשו למימון הלוואה שנתן לבני משפחת האשה כמה שנים לפני קבלת ההלוואות וביצוע המשיכות.

סיכומי האשה

בפתח דבריה האשה דורשת להוציא מהתיק את דו"ח החוקר שהאיש צירף בניגוד לדין. האשה טוענת ובצדק רב, שבעל דין אינו יכול להגיש מסמכים חדשים לתיק בשלב הסיכומים, אלא עליו להציגם במהלך הדיון, ולאפשר לבעל הדין שכנגדו להשיב למסמכים הללו, לחקור ולהיחקר עליהם. האשה מפנה לפסיקת בתי הדין, לפיה בהגשת הסיכומים הצדדים מצהירים שאין להם עוד ראיות, ולפי ההלכה בעל דין שהצהיר שאין לו ראיה, פסל ראיה שהיתה בידו באותה עת.

לגופה של הטענה, האשה מכחישה אותה מכל וכל, ומציינת שהיא היתה זו שפתחה בהליכים כנגד האיש, והגישה בקשה לשוב סכסוך, ולא האיש שטוען לבגידה. ולאורך ההליכים, האיש לא עמד על בירור טענה זו, ולא דרש לקיים דיון הוכחות שבו היה חוקר את האשה, על אף שביה"ד קבע בפסק הדין למזונות אשה שיאפשר לו לטעון בעניין בדיון פני מותב תלואה.

כמו כן טוענת האשה, שיש להביא במכלול השיקולים בדיון בתביעת האיש לשלול למפרע את המזונות המינימאליים שנפסקו לה, את העובדה שהאשה הקדישה את חייה למען המשפחה, ובדרך זו אפשרה לאיש לעבוד ולצבור הון רב, כשהיא עצמה ויתרה על ההזדמנות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לרכוש מקצוע, וכעת היא מנהלת עסק זעיר ששווי הוערך על ידי המומחה באפס ש"ח, ועובדת בעבודת דחק. האשה מפנה לפסיקה שמחייבת את האיש בנסיבות דומות במזונות אשה לאחר הגירושין, עד קבלת תשלומי האיזון. ומצטטת מפסקי דין שהביאו את מה שנאמר בגמ', ש'קשה גזל הנאכל'.

כל זאת ביחס לתביעת המזונות. וביחס לענייני הרכוש, אין מקום להעלות את הטענה לבגידה מסיבה אחרת, שלפי הפסיקה האזרחית, היא אינה עילה לאזן את זכויות הצדדים באופן שאינו שוויוני. ולפי פסיקת בתי הדין, היא אינה עילה להפסד ממון של האשה.

האשה תוקפת את הבקשה לאיזון שאינו שוויוני מצד נוסף, שהאיש הוכיח בהתנהלותו לאורך ההליכים שהוא כלל לא עומד על בקשה זו, ובהסכם הביניים אישר שרק במידה וביה"ד יורה על כך, המומחה יגיש חוות דעת בעניין נכסי הקריירה של הצדדים, שעל פי החוק, במקרה של פערים משמעותיים בכושר ההשתכרות, מקימים עילה לאיזון שאינו שוויוני. ועל אף שהדרך היתה סלולה בפניו להגיש בקשה על יסוד הסכם זה, בחר שלא לעשות זאת, ועד כה לא התקיים דיון בעניין. מי שכן ביקשה איזון שאינו שוויוני היתה האשה, עקב פערי כושר ההשתכרות העצומים בין הצדדים, אך בקשתה לא נדונה.

במענה לטענת האיש שיש לבצע חלוקה של מניות החברה בעין, טוענת האשה שלפי החוק והפסיקה איזון נעשה לפי מועד הקרע, ולפיו בלבד. זה הרציונל שעומד מאחורי החלוקה על פי חוק, שקובעת שזכויותיו של בן הזוג בנכס המאוזן נשמרות לו, כולל עליית ערכו ורווחיו לאחר מועד הקרע, אך חלה עליו חובה לשלם לבת זוגו את שווי השוק של הנכס נכון למועד הקרע. עקרון זה נשמר גם כשערכו של הנכס ירד, ובמקרה של חברה, פעילותה פחתה והוכח בפועל שההערכות העתידיות לפי הנתונים שהיו קיימים במועד הקרע, לא התגשמו. הפסיקה אמנם מאפשרת חלוקה של מניות וזכויות בעין או בדרך של מכירה במקרים מתאימים שבהם החלוקה משקפת את שווי הנכס נכון למועד הקרע, אך מקרה זה לא נכלל בהם. כפי שהוכח ממעשי האיש עצמו, שפעל לעכב את קבלת חוות הדעת, תוך כדי שהוא מתנגד להמצאת מסמכים לאחר מועד הקרע בטענה שהם אינם רלבנטיים לקביעת שווי הנכס במועד הקובע. וכשהתקבלה חוות הדעת שלא נשאה חן בעיניו, שינה את טעמו, ודרש לבצע חלוקה בעין של המניות או מכירה וחלוקת התמורה, מבלי להציג ראיה אחת על שוויה של החברה הנוכחית, נכסיה והיקף פעילותה, תוך פגיעה חמורה בזכויותיה. מעבר להתנהלות, לעיכוב הרב יש משמעות משפטית, הואיל ובתקופה שחלפה מאז מועד הקרע האיש יכל לפעול להפחית את שווי החברה ולצמצם את פעילותה, ואחר כך להציע לאשה מניות חסרות כל ערך.

הדוגמאות שהביא האיש מן הפסיקה של חלוקה בעין של מניות, ומכירה של נכסים וחלוקת תמורתם, הן באופן שמשמר את שוויין נכון למועד הקרע. בדוגמא אחת, ביצעו חלוקה בסמוך למועד הקרע, מבלי למנות מומחה שיעריך את שווי החברה. בדוגמאות אחרות, הציעו למכירה מניות בחברות ציבוריות, או חילקו מניות שאינן סחירות בחברות ציבוריות, או ביצעו חלוקה בעין או מכירה של נכסי נדל"ן, שערכם נשמר ואף משתבח. אך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כאשר מדובר במניות של חברה פרטית שהצלחתה תלויה לחלוטין בכישוריו ועבודתו של בעליה, יכול הצד שכנגד להתנגד לקבלת המניות, גם כשהן שוות ערך, כי בעצם קבלתן יש סיכון שבעלי החברה יבצעו פעולות שיפגעו בה, ויותירו את הצד המקבל ללא דבר. האשה מציינת בהקשר זה, שהאיש מציע חלוקה בעין של מניות בחברה, אך לא של נכסי גדל"ן שערכם עלה.

האשה סותרת גם את טענת האיש שלפי חוק הוא רשאי להחליט אם לשלם את תשלומי האיזון בעין, בכסף או בשווה כסף, ומפנה לפסיקה שבה נכתב מפורשות, שתשלום בעין ייתכן רק כאשר הוא שווה ערך למזומן, ובכפוף לאישורה של הערכאה השיפוטית. ככלל טוענת האשה, שבתי הדין ובתי המשפט נמנעים מיצירת שותפויות בנכסים בין איש ואשה לאחר הגירושין, ומעדיפים להפריד ביניהם גם במישור הכלכלי רכושי.

האשה מוסיפה וטוענת בהקשר זה, שלמעשה האיש לא מציע לה דבר, לאחר שלדבריו הוא, לא נותר דבר בחברה מלבד יכולתו לעבוד בה. אם כך, את מה האיש מבקש לחלק ולמכור? טענת האיש שאיזון זכויות לא יכול להתיר אותו בלא כלום, מבוססת על טענה שלא הוכחה, שבכל התקופה הזו האיש לא עבד. גם אם יוכח שכך היה, והאיש החליט לנוח ולהנות מהכסף הרב שצבר, זו אינה עילה לפגוע בזכויותיה של האשה. בפועל, טוענת האשה שמאז שהצדדים נפרדו, האיש נהנה מרמת חיים של אלפיון עליון, נסע פעמים רבות לחו"ל, ריהט את ביתו במאות אלפי ש"ח, בנה בית מפואר שמושכר ב 15,000 ש"ח לחודש, ניהל ומנהל הליך משפטי יקר בעזרת עורכי דין ומומחים בכירים. בנוסף, האיש הוא בעלים של כמה נכסים. ולפי פרסומים שונים ומידע שיש לה מן העבר, גם החברה פעילה ומשמרת את נכסיה. בהקשר זה מציינת האשה, שהאיש ביקש מביה"ד להתיר לו למכור רכב ואופנוע על אף התנגדותה מחשש שלא יהיה לו מהיכן לשלם לה את תשלומי האיזון. והנה כעת האיש מנסה לבסס טענה שאין לו מהיכן לשלם את התשלומים הללו.

במענה לטענת האיש שמטרת איזון המשאבים היא ליצור צדק חלוקתי בין בני הזוג, שלא יתקיים במקרה זה, אם ביה"ד יאמץ את חוות דעת המומחה, טוענת האשה שהאיש הוכיח בהתנהלותו בבית הדין כי שינוי הנסיבות לאחר מועד הקרע, בפרוץ מגפת הקורונה, המחאה החברתית והמלחמה, לא השפיעו על שיקוליו בבחירת שיטת חלוקת הנכסים והזכויות, ובשיתוף המומחה במידע על פעילות החברה לאחר המועד הקובע, שיסייע לו להוכיח את טענתו שעקב שינוי הנסיבות מצבה של החברה הורע.

ובאשר לחוות הדעת, האשה מבקשת מביה"ד לאמצה ולתת לו תוקף של פסק דין, ומשיבה להשגות האיש על חוות הדעת, כדלהלן:

א. על פי הפסיקה, חוות דעת מומחה שמונה על ידי ביה"ד ומחויב לביה"ד עדיפה על חוות דעת אחרת, ועל ביה"ד שאינו מומחה בדבר להימנע מלהתערב בחוות הדעת בעניינים שנמצאים בתחום מומחיותו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. המומחה שהוא אחד מן הבכירים והמוערכים בתחומו, הגיש חוות דעת מפורטת ומנומקת. ביה"ד אפשר לצדדים להגיש לו שאלות הבהרה, ולחקור אותו ממושכות בשני דיונים בבית הדין, שבהם הוא נימק היטב את עמדתו והגיש חוות דעת מתוקנות ומעודכנות.

ג. אין לתת כל משקל לחוות הדעת הפרטית שקיבל האיש ממר פולניצר תמורת תשלום, שנכתבה זמן רב לאחר המועד הקובע, והוגשה לתיק לאחר שהמומחה סיים את מלאכתו ונחקר על חוות דעתו, מבלי שניתנה לאשה אפשרות לחקור את מר פולניצר על חוות דעתו, ולהגיש חוות דעת נגדית של מומחה פרטי מטעמה. לדברי האשה, ביה"ד לא היה צריך לאשר לאיש להגיש לתיק את חוות הדעת, ומשהוגשה לתיק, אל לו לביה"ד לתת לה משקל כל שהוא.

ד. המומחה בחר בשיטת ההערכה הנכונה והמתאימה למקרה זה. אך גם אם היה בוחר בשיטת הערכה אחרת, התוצאה שהיתה מתקבלת לא היתה שונה לטובת האיש, אם כבר להיפך. מכל מקום, לפי הפסיקה בית הדין אינו מתערב בשיטת החישוב שנבחרה על ידי המומחה.

ה. המומחה כלל את המקדמות בנכסים המזומנים של החברה, ולא קיבל את עמדת האיש שיש להתייחס אליהן כאל חוב פיננסי, שהגדרתו שונה לחלוטין, כפי שהסביר המומחה בדיון.

ו. המומחה קבע שיעור היוון שנתי נכון, ואף גבוה מן המקובל בחברות נדל"ן מניב. ז. המומחה העריך את שווי עסקת המ' שבוטלה לפי מחיר העסקה שהושב לחברה בפועל, ולא לפי הפוטנציאל העסקי שגלום בעסקה. אילו היה עושה כן, שווי החברה היה גדל משמעותית.

ח. המומחה לא הביא בחשבון תביעות שהוגשו כנגד החברה, ובצדק, כי לפי בדיקה באתר בתי המשפט, החברה תבעה ונתבעה בשורה ארוכה של נושאים, אך מן הסתם ההליכים הסתיימו.

ט. ההלוואות שהאיש קיבל מאמו אינן הלוואות אלא חלוקה של עיזבונה מחיים. האיש עצמו כתב כך בכתב התביעה שהגיש לביה"ד, וכעת לאחר שהתקבלה חוות דעת המומחה, והאיש מיצה את הבירור מול המומחה, הוא אינו יכול לשוב ולהשיג על חוות הדעת במסגרת הסיכומים בעניינים שבעיקרם הם דברים שבעובדה. האשה לא מתייחסת לשאלות שהמומחה הותיר להכרעת ביה"ד בעדכון שהוגש לבית הדין בעניין תנועת הכספים בחשבונו של האיש, וטענתו שהכספים שמשך שמשו כהלוואה לבני משפחתה.

האשה מתייחסת לדברים שהמומחה הותיר להכרעת ביה"ד כדלהלן:

א. על פי הפסיקה, תשלומי מס מוטלים על בעל הנכס בעת ביצוע עסקת מכירה, ותשלומי איזון אינם עונים על הגדרה זו. אולם, הפסיקה מכירה בקושי המובנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסוגיית המס, שבין כך ובין כך נוצר עוות. אם בן הזוג שהוא בעל הנכס ישלם לבת זוגו את מחצית שווי הנכס ללא הפחתת מס, הוא ידרש אחר כך, במועד המכירה לצד ג', לשלם מס במקום בת הזוג. ואם בן הזוג שהוא בעל הנכס ישלם לבת זוגו את מחצית השווי לאחר הפחתת מס, ולא ימכור לבסוף את הנכס, קופת המדינה תצא נפסדת מכספי מיסים שלא שולמו. ואכן, יש דעה בפסיקה שסוברת שיש לחייב את בן הזוג שהוא בעל הנכס לשלם לבת זוגו מחצית שווי ללא הפחתת מס, ולהטיל עיקול על נכסים של בת הזוג, בשיעור המס שהיה משולם אילו היתה מתבצעת עסקת מכירה. מטרת המהלך, להבטיח שהן בני הזוג והן קופת המדינה לא יינזקו מתשלומי האיזון. על מנת שלא להותיר את בני הזוג כרוכים זה בזה עד אין קץ, נקבע שהתחייבות בת הזוג לשלם את חלקה במס תוגבל לתקופה של חמש שנים. ובמקרה זה, שכבר חלפו שש שנים ממועד הקרע, מבקשת האשה שביה"ד יגביל את תקופת החיוב לשנה אחת בלבד.

ב. התחייבות האיש ושותפו למכור זה לזה את חלקם בהנחה של 20% אינה מעניינה של האשה, הואיל ולדברי האיש עצמו החברה כבר לא פעילה והשותף אינו עובד, ואין כל היתכנות שהשותף ירכוש את חלקו בחברה. והראיה שעד כה הוא לא עשה כן, על אף שהאיש כבר הקים חברה אחרת מתחרה שעוסקת באותו תחום שנמצאת בבעלותו הבלעדית. האשה טוענת גם שכנגד ההתחייבות של האיש למכור את חלקו בחברה במחיר מופחת, ישנה התחייבות של השותף למכור את חלקו לאיש במחיר מופחת, שמקזזת את ההשפעה של התחייבות האיש על הערכת השווי.

ג. האשה מבקשת שהסכום שהאיש יחויב בו יישא ריבית והצמדה ממועד הקרע ואילך, ושישולם לה בעין, באמצעות רכישת חלקו של האיש בדירת המגורים במושב ש'.

מעמדה של חוות הדעת לפי הדין והפסיקה

המומחה מטעם ביה"ד הגיש חוות דעת מפורטת שכוללת הערכת שווי של החברה של האיש, שאין חולק על כך שהיא נכס בר איזון. המומחה השתמש בכלי הערכה מקובלים, וקבע את שווי החברה נכון לסוף שנת 2018. המועד הרלבנטי להערכת שוויה נכון למועד הקרע מן הנימוקים שנכתבו בחוות דעת המומחה, והובאו לעיל.

על אף שהדיון כולו נסוב סביב זכויות הצדדים לפי חוק, ביה"ד מביט על תפקידו של המומחה בראיה הלכתית, שניתן בה משקל חשוב לחוות דעת של אנשי מקצוע שמסייעים לבית הדין לגבש דעה בעניינים העובדתיים שמונחים לפתחו. כמסבר בהחלטה הנ"ל, על פי פסיקת ביה"ד הגדול שהובאה בפסקי דין רבים (הרחבה והצעות ליישום בתיק מס' 1388245/2, בנימוקי הגר"ש שפירא), מומחה איננו רק יועץ או בעל דעה, אלא מקור סמכות לעניין המקצועי הזה, כמו בית דין של הדיוטות שקובעים את שווי הנכס של החייב העומד לחילוט ולמכירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעיל הובאו השגות האיש על חוות הדעת, בדגש על הפער שבין שווי החברה לפי הערכת המומחה לשווייה בפועל היום, ובשנים שלאחר מועד הקרע, שבהן לפי חוות הדעת הפעילות של החברה וערכה היו אמורים לצמוח בצורה משמעותית מאד.

השגות מעין אלו עולות במקרים שבהם לא ניתן לאמת את חוות דעת המומחה על ידי הוצאה של הנכס למכירה בשוק החופשי בסמוך למועד הקרע, משני טעמים, האחד שהנכס לא עומד למכירה, ועל כן לא ניתן לעניין בו לקוחות פוטנציאליים שיכלו את זמנם בבחינת ביצועי חברה שכלל לא עומדת למכירה, והשני שמינוי המומחה נעשה שנתיים ויותר לאחר מועד הקרע, ולאחר המינוי, המומחה נדרש לעבודה מאומצת שארכה זמן רב, על מנת לגבש דעה ביחס לשווי החברה, וכשהעבודה הושלמה, החברה או מה שנותר ממנה או מה שהוקם במקומה, כבר לא היו דומים לחברה שהמומחה העריך את שווייה נכון למועד הקרע.

העובדה שלא ניתן להוציא את הנכס למכירה משמעותית מבחינה הלכתית, הואיל ולפי דין תורה שווי של נכס נקבע על ידי שתי פעולות: שמאות על ידי בית דין של שלשה הדיוטות שאינם ת"ח, והכרזה על הנכס והצעתו למכירה במשך פרקי זמן שנקבעו בהלכה. השימוש בשני הכלים הללו נועד לוודא שהמחיר שיקבע עבורו יהיה קרוב לשווי האמיתי. אולם, אין מדובר במדע מדויק, אלא בהערכה שקרובה למחיר שרוב בעלי העניין יסכימו לשלם עבורו. הערכה שתלויה בשיקול דעת של שלשה בעלי דעה, שיכול להיות ביניהם פער משמעותי, וההכרעה מתקבלת על פי רוב.

להלן מקור הדברים בפוסקים:

בשו"ע בכמה מקומות (חו"מ סי' צ"ח סעי' ט' וסי' ק"ג סעי' א' – ג' וסי' ק"ט סעי' א' וסי' קי"ד סעי' ד') מבואר כיצד מעריכים שווי של נכס שעומד למכירה. בעיקר הדברים אמורים בנכס של לוה או בנכס שהיה של הלווה, שמשועבד להלוואה, ובאים לגבותו מהלווה, מירשיו או ממי שלקחו ממנו. נפסק שבשלב ראשון ממנים בית דין של שלשה הדיוטות שבקיאין בשומא, שמעריכים את שווי הנכס לפי שיקול דעתם והבנת שכלם (עי' נתיבות, ביאורים סי' ק"ג ס"ק ג'). ואחר כך מכריזים על הנכס, דהיינו שמציעים אותו למכירה לפרק זמן של שלושים או שישים יום. וכשגובים נכסים בני חורין מהלווה עצמו, י"א שאין זמן קבוע להכרזה אלא לפי ראות עיני הדיינים (עי' שו"ע סי' צ"ח שם, ובנו"כ).

ונפסק בשו"ע (שם סי' ק"ג סעי' א' וסי' ק"א סעי' ט'), שהערכת השווי היא לפי מקומו ושעתו. ולא יכול הלווה או מי שמחזיק בנכס מכוחו לעכב את המכירה עד שימצא קונה במחיר טוב יותר, או להתנות את המכירה בכך שהנכס יוצא למכירה במקומות אחרים, שאם כן נעלת דלת בפני לווים.

אמנם כתב הסמ"ע (סי' ק"ג ס"ק א' וסי' ק"א ס"ק י"ב וי"ג) והסכימו עמו האחרונים (נתיבות, חידושים סי' ק"א ס"ק ו' ואורים סי' ק"א ס"ק י"ב וסי' ק"ג ס"ק א'), שהשמאים אינם מעריכים את השווי לפי המחיר שיתקבל במכירה מיידית (בדומה למימוש מהיר), אלא לפי מחיר שישלם אדם שצריך את הנכס ורוצה לקנותו, ובא לבית הבעלים. ומה שכתב השו"ע שמעריכים את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שווי הנכס לפי המקום והזמן, אתא לאפוקי הערכה לפי תנאי מכירה טובים יותר, לקונה שמוכן לשלם יותר, או בעת היוקר, או בזמן שיש הרבה קונים. ומשמע מדברי הסמ"ע והאחרונים שהמחיר שיציע הקונה הזה עשוי להיות גבוה יותר מהמחיר שיושג לאחר ההכרזה, שבדרך כלל גורמת ללקוחות לזהות הזדמנות ולהציע מחירים נמוכים יותר.

ובנתיבות (ביאורים סי' ק"ט ס"ק א') כתב שהט"ז (סי' ק"א שם) חולק על הסמ"ע וסובר ששמים את הנכס לפי מחירו באותו מקום, ואם אין שם קונים שמעוניינים בו, מורידים את מחירו עד שגם מי שלא זקוק לו, יקנה אותו במזומן. וכ"פ הנתיבות שם. אולם, כתב שם בביאור דברי הרשב"א והתשב"ץ שהובאו בב"י (חו"מ שם) וברמ"א (שם סעי' ג'), שיש לחלק בין שומא להכרזה. שומת נכסים נלמדת מדיני הקדש שבו יש גזיה"כ שקובעים את השווי לפי מקומו ושעתו בלבד. הכרזה נעשית לפי ראות עיני ביה"ד, שמאזן בין הזכות של המלווה שהנכס ימכר בתוך פרק זמן סביר, לזכות של הלווה שהנכס לא ימכר בתנאים לא טובים, בזמן מגפה או מלחמה או במקום שאין לו קונים. והוסיף ביאור, ששומא נעשית על מנת להבטיח למלווה שההלוואה שנתן במקומו, תפרע באותו מקום במחיר שאפשר לקבל עבור הנכס של הלווה באותו מקום, אלא אם כן הלווה ובית הדין ישיגו מחיר טוב יותר בהכרזה. שאם המלווה יאלץ להמתין לתנאים מיטביים למכירה, הוא לא ילווה עוד, ונעלת דלת בפני לוויין. ועל כן, השומא נעשית לפי מקומו ושעתו בלבד, דהיינו לפי מחיר שישלם בן המקום, על אף שהוא לא צריך לנכס, לנוכח מחירו הכדאי. ואף אם לאחר ההכרזה לא ימצא קונה מבני המקום, השמאות תהיה בתוקפה, שנתלה זאת במניעה שהיתה לבני המקום, שלא היה להם כסף מזומן או אילוצין אחר. והכרזה, מעצם מהותה, אפשרית כשיש תנאי שוק, שיש קונים שמתעניינים, ויש מחיר שוק (יצא השער), שבלעדי התנאים הללו, להכרזה אין משמעות.

ברם, בנתיבות (שם, ובחידושים שם ס"ק ב') אין פרקי זמן קבועים להמתנה לתנאי מכירה סבירים, אלא זמן מינימום שהוא שלושים יום שנותנים להכרזה, וזמן מקסימום של ששה חודשים, מניסן עד תשרי שלא מעכבים את המכירה. וכשיש תנאים קיצוניים כמו מגפה או מלחמה, ההמתנה תלויה בראות עיני ביה"ד אם יש קץ קרוב לזה. ונראה מדבריו, שהשיעור הוא לפי איך שנוהג מוכר שצריך למכור את נכסיו, שמשתדל ומעכב עד כמה שהוא יכול להמתין לתמורת המכירה.

ודעה זו של הנתיבות, היא דלא כב"י (חו"מ שם) והרמ"א (חו"מ שם סעי' ג') שסוברים שהרשב"א והתשב"ץ פליגי אם מתחשבים בנסיבות כמו מלחמה ומגפה ומעכבים את המכירה, או שמוכרים ללא שיהוי. ודלא כט"ז (על השו"ע שם) שסובר שהרשב"א והתשב"ץ לא פליגי. דהרשב"א מיירי בשעת מלחמה שאדם לא יודע מתי תסתיים ומוכר מיד, והתשב"ץ מיירי בזמן מגפה, שאנשים ממתנים שתסתיים, ואינם מוכרים את נכסיהם, דדמי ללא יצא השער. ודלא כתומים (שם ס"ק א', ובקיצור באורים ס"ק ז'), שסובר שהרשב"א והתשב"ץ פליגי באופן שיש מסחר בזמן מגפה ומלחמה, אבל הסוחרים קונים רק בשער זול, אבל כשאין מסחר כלל, ולא יצא השער, לכו"ע לא מוכרים. עו"כ, שבגביה מהלווה עצמו, כו"ע ל"פ

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שמוכרים, אלא בגביה מיתומים, ובאופן שיש איזה יתרון במכירה כעת, דאז ב"ד יכול לקצר את משך ההכרזה אפילו ביתומים.

ומכל מקום מבואר שדיני שומא והכרזה נועדו להגן על הזכויות של הלווה והמלווה במהלך הגביה מהנכסים, ולמנוע מכירה של הנכס במחיר זול מדי, שיפגע בלווה, ועיכוב של המכירה כדי להשיג מחיר מקסימאלי, שיפגע במלווה. וביחס לשומא, נראה מהאחרונים דפליגי אהדדי. הסמ"ע סובר שהשומא נועדה בעיקר להגן על הלווה, במקרה שלא ימצא קונה במחיר השמאות ומעלה, המלווה יאלץ לקבל את הנכס במחיר טוב שמשלם קונה מרצון (כדאיתא בשו"ע שם סי' ק"ג סעי' א'). והט"ז והנתיבות סוברים שהשומא נועדה בעיקר להגן על המלווה, במקרה שלא ימצא קונה במחיר גבוה ממחיר השמאות, שיקבל את הנכס במחיר נמוך שישלם קונה בן המקום שאינו מעוניין בנכס.

ובשמאות לצורך איזון שווי נכס על פי חוק, אין מניעה להעריך את השווי לפי תנאים אופטימאליים של מוכר מרצון לקונה מרצון. שכל הטעמים שכתבו הראשונים והאחרונים להעדיף שומא לפי מה שישלם לוקח כזה או אחר, ולזרז או לעכב את המכירה, ולהרחיב או לצמצם את מעגל הקונים, נסובו סביב זכויותיהם של הלווה והמלווה במכירה זו. הלווה שמעוניין למקסם את השווי. והמלווה שמעוניין שהחוב יפרע מהר, במינימום טרחה. מה שאין כן שמאות לצורך איזון, שנועדה לקבוע את שווי הנכס למועד ידוע, ולכך בלבד, יכולה להיעשות מבלי להתחשב ברצון הלגיטימי של בעל הנכס להפחית את שווי, וברצון הלגיטימי של בן או בת זוגו להעלות את מחיר הנכס. שרצונות אלו אינם נתמכים בזכויות ממוניות, כמו זכותו של המלווה לממש את הנכס במהירות כדי לקבל את חובו במועד וללא טורח, וכמו זכותו של הלווה שלא לוותר על בעלותו בנכס תמורת סכום נמוך ממה שיכל לקבל אילו היה מוכר את הנכס בכוחות עצמו ללא כפיה, אלא בטענות בלבד על שיטת ההערכה, מועד ביצוע ההערכה, התחשבות במשתנים כלליים וייחודיים שעשויים להשפיע על ההערכה, שאין חולק על כך שהיא מבוססת על הסכום שישלם קונה מרצון שמעוניין בנכס, למוכר מרצון שמעוניין למכור את הנכס בתנאים שנוחים לו.

ולהלן בפרק שעוסק בייחודיותו של הסדר איזון משאבים, שמקנה לבית הדין שיקול דעת רחב להתאים את ההסדר למקרה שנדון לפניו על מנת שישג תוצאה שוויונית וצודקת עבור בני הזוג, נעמוד על הוראות החוק והאפשרויות שהן מקנות ליושב בדין שיכול להתערב בכל שלב של האיזון ולכוונו לתוצאה צודקת יותר. אולם, כשבית הדין נדרש לחוות דעת מומחה, ומורה לו להעריך שווי של נכס נכון למועד הקרע, כלי ההערכה לפי ההלכה אינם מוגבלים לתנאים מסוימים, ועל המומחה להעריך את השווי האופטימלי של הנכס במכירה ממוכר מרצון לקונה מרצון בשוק המשוכלל הקיים, כפי שנכתב לעיל. לאחר קבלת חוות הדעת ביה"ד יכול לעשות שימוש בארגז הכלים המשפטי המגוון שנתון לו על פי חוק, ולקבוע שעל אף שזה שווי הנכס ממוכר מרצון לקונה מרצון, תוצאת האיזון תהיה שונה מזו שהומלצה על ידי המומחה, מטעמים שונים. ביה"ד יכול גם לקבל השגות על הדרך שבה המומחה יישם את שיטת ההערכה, על מקצועיותו ושיקול דעתו בקביעת התוצאה. אך ביה"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא יסתור את שיטת ההערכה שלפי הניסיון שהצטבר משיגה את התוצאה הקרובה ביותר לשווי שוק, אלא אם כן הוחלט מלכתחילה שלא לאזן את הנכס לפי שווי שוק אלא לפי כללים אחרים.

ובהינתן חוות דעת מומחה שמשקפת את שווי השוק של הנכס, שרלבנטי לחלוקת הזכויות בו על פי חוק, כפי שהוטעם, יינתן משקל חשוב לחוות הדעת, ולא ניתן יהיה לסותר על ידי חוות דעת נגדית, כפי שהוקדם בהחלטת ביה"ד שהובאה לעיל, שציינו בה לדברי השו"ע (חו"מ סי' ק"ג סעי' ג'), בבית דין של שלשה הדיוטות ששמו נכס, ובא המלוה ותבע שומא נוספת על ידי שלשה שמאים אחרים, בקיאים יותר לדעתו, שאין שומעים לו. והטעם, מבואר בב"י (חו"מ שם) בשם בעה"ת, שמנין לנו שהם בקיאים יותר.

אולם, כשהגיעה קבוצה גדולה יותר של שמאים והעריכה את הנכס מעצמה, בלי רשות בית דין, נחלקו האחרונים, לדעת הנתיבות (חו"מ שם, ביאורים סי' ג') שומעים להם, 'שבדבר שאינו עדות גמור, הולכים אחר רוב דעות'. והשער משפט (חו"מ שם סי' ק"ד) כתב בשם הרשב"א ששומעים לראשונים, שהם בית דין של הדיוטות 'ובודאי דקדקו יפה יפה'. אולם, מבואר בדבריו, שגם לדעה זו, לא מונעים מהשמאים האחרים להציג את דעתם בפני השמאים שמונו על ידי בית הדין, ואם יחזרו בהם ויודו שטעו, נקבל את חזרתם, אבל כל עוד הם עומדים על דעתם, היא מחייבת. ובשער משפט הסתפק באופן שהבירור שהקבוצה השניה של השמאים הקימה בית דין, ועשתה בירור דומה לזה שנעשה על ידי הקבוצה הראשונה, האם גם במצב כזה תהיה עדיפות לבית הדין של הדיוטות שמונה על ידי בית הדין.

מכל מקום מבואר מדברי השו"ע והאחרונים, שלשמאים שהם בעלי תפקיד מטעם בית הדין, יש נאמנות יתירה, כי יש להם אחריות כבית דין של הדיוטות. ואף לדעת הנתיבות שיכולים ארבעה שמאים לסתור את דעתם, הני מילי כשהם באו מעצמם, ולא כשהם הוזמנו מטעמו של אחד מהצדדים תמורת תשלום.

והנה בנדון דידן הנכס לא הוצא למכירה, ולכאורה לפי מה שנפסק בשו"ע (חו"מ סי' ק"ט סעי' ג') שבי"ד שמכרו בלא הכרזה, מכרן בטל. הוא הדין חוות דעת דידן בטלה. אך זה אינו, מפני שמלכתחילה ברור היה לצדדים, שהוצאת החברה למכירה לצורך קביעת שוויה במועד הקובע אינה מעשית, לנוכח הזמן הרב שחלף מאז, והשינויים שנעשו בחברה. הצעת האיש שהחברה תימכר ותמורתה תחולק נשמעה במסגרת הדיון המשפטי על איזון הזכויות בחברה, ולא כאמצעי נוסף להערכת שווי החברה, שברור היה לכל שהתמורה שתתקבל לא תשקף את שווי החברה נכון למועד הקרע. גם אילו ניתן היה להוציא את החברה למכירה מיד ובסמוך למועד הקרע, ספק אם היה נחוץ לעשות כן לפי ההלכה, מפני שמדובר במכירה למראית עין, והטעיה של המתעניינים בנכס העולה כדי גניבת דעת (עי' שו"ע חו"מ סי' רכ"ח).

סיכומו של דבר: הערכת השווי של המומחה נעשתה על פי מודל של מוכר מרצון לקונה מרצון, שנכון ומתאים הלכתית למקרה זה. על כן, יש לחוות הדעת את המעמד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והמשקל ההלכתי של חוות דעת של בית דין של הדיוטות. ובנסיבות הקיימות, לא ניתן, וגם אם היה ניתן, ספק אם נחוץ להוציא את הנכס למכירה כדי לאמת את שוויו.

הסדר איזון משאבים, מרחב שיקול הדעת של היושב בדין ומרכזיותו ביישום ההסדר.

הצדדים סברו וקיבלו שבית הדין ידון בעניינם על פי חוק יחסי ממון והפסיקה הרבנית והאזרחית המקובלת. הואיל ולא נעשה הסכם ממון בין הצדדים, על פי חוק, רכושם יחולק לפי פרק איזון משאבים בחוק.

להסדר כמה מרכיבים שחיוניים להבנת המנגנון שיצר ההסדר, וההיגיון הפנימי שלו. המרכיב הראשון הוא, הגדרתו כברירת מחדל הסכמת בין בני זוג שלא עשו הסכם ממון אחר, ש'יראום כמסכימים להסדר איזון משאבים'. המרכיב השני שהוא תוצר של המרכיב הראשון, אופיו המעין חוזי, ששולל מעיקרון; טענה לקיומן של זכויות בנכסים של בן הזוג, ותביעה להטלת חובות של בן זוג אחד על משנהו. המרכיב השלישי, תחולתו, במובן זה, שזכאות על פי ההסדר נוצרת במועד פקיעת הנישואין, או במועד אחר מוקדם יותר, האפשרי לפי חוק, שיקבע על ידי בית הדין, בנסיבות משפטיות (קיומו של הליך להתרת נישואין או חלוקת רכוש), אישיות (קרע בין בני הזוג), ואחרות (קיומם של הליכים אזרחיים ופליליים שעניינם אלימות או הטרדה בתוך המשפחה). המרכיב הרביעי, תחולתו, במובן זה, שזכאות על פי ההסדר לא תחול על נכסים שונים שנקבע בחוק או בפסיקה שהם אינם ברי איזון. המרכיב החמישי, ביצועו בדרך של שומה של הנכסים ברי האיזון של כל אחד מבני הזוג, בניכוי חובות המגיעים מהם, וחויב בן הזוג ששווי זכויותיו גדול יותר, לשלם לבן הזוג השני את מחצית ההפרש בעין, בכסף או בשווה כסף.

החוק מאפשר שיקול דעת לערכאה השיפוטית בצמתי ההחלטה הבאים: הקדמת מועד הזכאות על ידי קיצור התקופה המופיעה בסעיף 5א.(א)(2): תשעה חודשים מצטברים של פירוד מתוך שנה, כשיש החלטה שיפוטית שמעידה על קיומו של קרע בין בני הזוג; הקדמת מועד הזכאות על ידי קיצור התקופות המופיעות בסעיף 5א.(א): שנה ממועד פתיחת הליך להתרת נישואין, תביעה לחלוקת רכוש, לרבות תביעה לפירוק שיתוף, תביעה לפסק דין הצהרתי בעניין זכויות בני הזוג בנכסים, בקשה לביצוע הסדר איזון משאבים, או בקשה לשמירת זכויות לפי הסדר איזון משאבים; והמופיעות בסעיף 5א.(א)(2): תשעה חודשים מצטברים של פירוד מתוך שנה. הקדמת מועד זו מחייבת החלטה מנומקת בכתב; הקדמת מועד הזכאות מבלי להתחשב בתנאים שנקבעו בסעיף 5א.(א) לחוק, כשהתקיימו התנאים הבאים: הוגשה בקשה לאיזון משאבים, התקיימו נסיבות המצדיקות זאת, וישנם הליכים אזרחיים או פליליים שעניינם אלימות או הטרדה בתוך המשפחה. הקדמת מועד זו מחייבת החלטה מנומקת בכתב; קביעת דרך הביצוע של איזון הזכויות, לרבות הבטחתו ושאר תנאיו, תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים; הכללת נכסים שבן זוג הוציא מרשותו או התחייב להוציא מרשותו בנכסים ברי האיזון; בנסיבות מיוחדות ביה"ד רשאי להורות על:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החרגת נכסים נוספים שלא הוחרגו בחוק מכלל האיזון; קביעה שאיזון שווי הנכסים או חלקם לא יהיה שוויוני אלא ביחס אחר, בהתחשב, בין השאר בנכסים עתידיים, לרבות כושר השתכרות של אחד מבני הזוג; קביעה שהזכאות לאיזון לא תחול על נכסים שהיו לבני הזוג במועד הזכאות אלא במועד אחר מוקדם יותר.

ממרכיבי ההסדר, ומרחב שיקול הדעת שניתן לבית הדין אנו למדים, שהמחוקק הכיר במורכבות שביחסים הכלכליים בין בני זוג, שפועלים במשך שנים כיחידה כלכלית אחת, אך שיקוליהם בניהול כלכלת המשפחה אינם כלכליים בהכרח, ומושפעים מרצון של בני הזוג לחלק את תחומי האחריות המשפחתיים ביניהם, לפי מבנה מסורתי של ההיררכיה המשפחתית, לפי עקרונות וערכים דתיים (לימוד תורה) ואחרים, ולפי הבדלים שיש ביניהם בתחומי עניין בהשכלה ובמיומנות מקצועית. מרצון של בני הזוג לתרום זה לזה אישית ומקצועית. מהכרה של בני הזוג בחשיבותן של מערכות היחסים עם בני משפחת המוצא שלהם. ועוד כהנה שיקולים שאינם מונחים על פי התועלת הכלכלית והרווח הכספי של כל אחד מבני הזוג, אלא על פי הציפיות האישיות והזוגיות מהחיים המשותפים, והדאגה לרווחת המשפחה. ובהתאם, שיקול הדעת של ביה"ד חולש על רוב ככל ממרכיבי ההסדר, ומאפשר לבית הדין לדון בכל מקרה לגופו ולקבוע הן את מועד הזכאות, הן את היקף הנכסים שיאוזנו, הן את דרך ביצוע האיזון, והן את היחסיות באיזון.

בפסיקה התפתחה פרשנות, שמטרת החוק לחלק באופן שוויוני את פירות המאמץ המשותף של בני הזוג (מושג שלקוח מ'הלכת השיתוף' שנהגה טרם כניסת חוק יחסי ממון לתוקף, ומהווה את הבסיס לכינון השיתוף). אולם, גם פרשנות זו אינה מייחסת את המאמץ לבן הזוג שביצע פעולות שהגדילו את ההון המשותף, אלא לבן הזוג שפעל במסגרת המשפחתית בצורה סבירה בהתאם למה שהיה מצופה ממנו על ידי בן הזוג השני. להבדיל מבן זוג שהתנהל בצורה מופקרת, פגע בכלכלת המשפחה, וביכולת של בני הזוג לפעול ביחד ולחוד לטובת משק הבית.

בפסק דין שניתן בביה"ד בתל אביב, בהרכב בראשות הדיונים: אבה"ד הרב ש' שטסמן, הרב א' יוסף והח"מ אבה"ד דנן (תיק מס' 2008/14), נדונה השאלה, האם מעשה פלילי שביצע איש באחת מבנות המשפחה, הוא עילה לביצוע איזון שאינו שוויוני בזכויותיהם של הצדדים. הובאו שם פסקי דין שנתנו בביה"מ"ש העליון בשתי פרשיות, שבהם ישנה הבחנה בין פעולות שגרמו לכישלון הנישואין, שאינן מצדיקות איזון שאיננו שוויוני, לפעולות שגרמו לפגיעה כלכלית, גם אם תוצאותיה יראו בעיקר לאחר הגירושין, שמצדיקות איזון שאיננו שוויוני. לדעה אחת בפסק הדין שם, גם פעולה שעשויה לאיין את בן הזוג מצדיקה שלילה של זכויות שנצברו בזכות אותו בן זוג. ולדעה אחרת, גם פעולה שפוגעת בערכים המרכזיים שעליהם מושתת החוק: שוויון והאוטונומיה של כל אחד מבני הזוג, מצדיקה סטיה מהאיזון השוויוני.

כך או כך, מדובר בפעולות שליליות ופוגעניות שמחבלות במאמץ המשותף וביכולת של בני הזוג ביחד ולחוד לפעול לטובת משק הבית ורווחתם האישית, להבדיל מפעולות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והתנהלות של בן זוג, שאין בהן תועלת כלכלית, אך מאידך גם אינן פעולות שליליות שפוגעות כלכלית בבני הזוג.

ברם ברור לכל מי שמצוי בנבכי הסוגיא המשפטית הזו, שהמצפן המשפטי של החוק מורה שוויון. ארגז הכלים שהחוק צייד בו את היושב בדין, נועד לנטרל מקדמי אי-שוויון שיכולים להיווצר כתוצאה מהאופי המיוחד של היחסים הכלכליים שמתקיימים בתוך משפחה גרעינית ומורחבת. אולם, הגבלת האיזון לנכסים שנצברו בתקופת הנישואין מלמדת שמטרת החוק אינה 'איזון אנשים', אלא 'איזון משאבים'. מה משמע? שמטרת האיזון איננה להשוות את מצבם הכלכלי והאישי של בני הזוג לעת פקיעת הנישואין, אלא את המשאבים שנצברו בתקופת הנישואין. אמנם כן, החוק מתיר לבית הדין בנסיבות מיוחדות לקבוע יחס איזון שאינו שוויוני, בגין פערי כושר השתכרות ונכסי קריירה, אך בשום אופן אינו מתיר לאזן את בן הזוג עצמו וכישוריו, אלא את משאביו.

לשון סעיף 6 (ג) ו-(ד) לחוק העסיק רבות את הצדדים בסיכומיהם. נציג תחילה את לשון החוק:

(ג) באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות, ורשאי הוא לקבוע מועדי הביצוע, הבטחתו ושאר תנאיו, לרבות תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים.

(ד) בהחלטתו לפי סעיף קטן (ג) יתחשב בית-המשפט או בית-הדין בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג ובטובת ילדיהם הקטינים, ובאופן שימנע ככל האפשר-

(1) גרימת אובדן מקור פרנסה סבירה לאחד מבני הזוג;

(2) הפסקת קיומו או פגיעה בהמשך תפקודו התקין של תאגיד או של מקום עבודה אחר;

(3) פגיעה בצבירת הזכויות הסוציאליות של אחד מבני הזוג.

(4) פגיעה ברווחת ילדי בני הזוג הקטינים.

החוק מעניק לבית הדין שיקול דעת נרחב בכל מרכיבי הביצוע, תוך יצירת מדרג: הימנעות ככל האפשר מביצוע בדרך שתפגע בדברים שהם חיוניים לכלל הציבור (תפקוד תקין של תאגידים), לצדדים (שמירה על מקור פרנסה וזכויות סוציאליות) ולילדיהם (דאגה לרווחתם הכלכלית), והתחשבות בנסיבות הקשורות למצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג לטובת ילדיהם הקטינים.

סעיף זה בחוק אמנם עוסק בביצוע האיזון, אך מן האמור בחוק: באין הסכמה ... מה מגיע מהאחד לשני, יחליט ... בית הדין ... משמע שביה"ד אינו צריך להגביל את עצמו בדיון על פי סעיף זה לשאלת הביצוע של האיזון, ויכול לדון גם בזכויות עצמן, ואך גם זאת, בכפוף לכללים שנקבעו בחוק לקביעת הזכויות של בני הזוג, ובכפוף לעקרון העל החופף על החוק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ופרשנותו בפסיקה, הוא עקרון השוויון, שלפיו אין להעדיף את טובתו של בן זוג אחד על פני משנהו, בשמן של המטרות החשובות שנקבעו בסעיף זה. ואם יש צורך לערוך שינויים בהיקף הזכויות שעומדות לאיזון, ובדרך ביצוע האיזון, יש לוודא שהם נעשים בצורה שתשמר עקרון זה.

על כן, טענותיו של האיש שלנוכח מצבו שתואר לאורך ההליכים ובסיכומיו, יש להורות על איזון בעין או מכירה של החברה הנוכחית, על מנת למנוע את קריסתו הכלכלית, תשמע בהקשר הנכון של חלוקת זכויות הצדדים נכון למועד הקרע כפי שנקבע בחוק, תוך שימת לב ומתן משקל מתאים למשמעות שתהיה לביצוע האיזון על מצבו הכלכלי של האיש, באופן שלא יפגע בעקרון השוויון.

סיכומי של דבר: האיש צודק בטענתו הבסיסית שלבית דין שדן בבקשה לאיזון זכויות על פי חוק יחסי ממון, במסגרת הליכי הרכוש, יש שיקול דעת רחב במרבית מרכיבי הסדר איזון המשאבים, לנוכח ייחודיותו של ההסדר החל על בני זוג שקיימו חיי משפחה שאינם מתנהלים כעסק כלכלי גרידא. אולם, על ביה"ד להקפיד על מרכיבי היסוד של ההסדר, ועל עקרון השוויון החופף על החוק.

תשלומי איזון באמצעות חלוקה בעין

האשה בקשה לדחות את בקשת האיש לבצע איזון באמצעות חלוקת המניות בחברה בין הצדדים או מכירתה לצד ג' וחלוקת תמורתה, וטענה טענת סף, שהאיש עורר טענה זו בשלב מאוחר, כשחלוקה באחת מן הדרכים הללו כלל אינה מעשית או כלכלית. האיש נמנע גם מלהמציא למומחה מידע על החברה ועל החברה הנוכחית ממועד הקרע ואילך, בטענה שמאז ואילך אין לאשה כל עניין בנכסיו.

ביה"ד דוחה את טענת האשה. זכותו של האיש להעלות טענה זו מעוגנת בהסכם הביניים בין הצדדים, ועל דעת כן הוא נתן את הסכמתו למינוי המומחה. אי המצאת מסמכים שרלבנטיים לתקופה שלאחר מועד הקרע, אינה נגועה בחוסר תום לב, כי המומחה לא נדרש לבצע הערכה של שווי הנכסים לאחר מועד זה. אולם, מאידך, אי המצאת מסמכים פוגעת באיש משפטית, כי לא ניתן לטעון בלהט שהערכת המומחה לא הוכיחה את עצמה לאורך זמן, ושכעת החברה לא שווה כלום, ולא נותר בה אלא 'גויתנו ואדמתנו' (בראשית מ"ז, י"ח) – יכולת האיש לעבוד וכמה נכסי נדל"ן, בלי להציג אסמכתאות לדברים. למעט, האיש היה צריך להציג את כל המידע על פעילות החברה עד המועד שבו התאגדה החברה החדשה בחודש אפריל 2021, ולתת מענה מניח את הדעת לשאלה, מה נעשה עם עשרות מיליוני ש"ח שהיו בקופת החברה בסוף שנת 2019, מרביתם ממקדמות שבאמצעותם ניתן לבצע פרויקטים בהיקף נרחב, ומדוע חברה שהיתה פעילה מאד עד מועד הקרע, ופעילותה הלכה והתרחבה, נאלצה לצמצם את פעילותה, ולהעביר חלק לא ידוע ממנה לחברה אחרת שעוסקת באותו תחום ממש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההסברים הכלליים שסיפק האיש, על פגיעה קשה בפעילות בעקבות מגפת הקורונה, ואחר כך מחאה חברתית (איזו?), ואחר כך משבר בתחום הנדל"ן בעקבות עליית הריבית, ואחר כך המלחמה הנוראה שהחלה בשמחת תורה תשפ"ד, צריכים היו להיות מגובים במסמכים שבאמצעותם ניתן לתעד בקלות ירידה בפעילות בנסיבות שתוארו, של מחסור בפועלים, חומרי גלם, קשיי תנועה, מגבלות אשראי ועוד.

ואין אנו מקלים ראש בכמה מן ההסברים הנ"ל, ולהלן אף יינתן להם משקל מסוים, אך מאידך לא ניתן לבסס עליהן טיעון משפטי, מבלי לעשות את המעט ולהציג אסמכתאות זמינות שתומכות בהם.

נדרש אם כן לבקשת האיש לבצע חלוקה בעין של המניות בחברה, ולחלופין להורות על מכירתה וחלוקת תמורתה. האיש מבסס את טענתו על לשון החוק: בעין בכסף ובשווה כסף. אלא שלאור מה שהוסבר לעיל בהרחבה, טענה זו אינה נכונה ומתנגדת לאחד ממרכיבי היסוד של החוק, שהוא איננו פוגע בזכות הקנין של בני הזוג, וכל מהותו, יצירת חובת תשלום של בעל הזכויות העודפות, ולא שיתוף של בני הזוג בנכסים, שאם היה מתממש, היה מחייב ניהול משותף של הנכסים ממועד הקרע ואילך, ופירוק שיתוף על ידי צו ביה"ד. החוק אמנם מאפשר תשלום בעין, בכסף ובשווה כסף. אולם, חלופות אלו אינן מגדירות את החיוב אלא את אמצעי התשלום של החיוב שנקבע לפי שווי הנכסים במועד הקובע.

הדברים פשוטים לכל מי שעוסק בסוגיא זו, ומעוגנים בפסיקות של בתי הדין ובתי המשפט. נפנה לפסק דינו של ביה"ד הרבני הגדול בהרכב הדיינים הגאונים: הרב א' איגרא, הרב ש' שפירא והרב מ' עמוס שליט"א (תיק מס' 1196680/9), שמסביר את ההבדל בין הלכת השיתוף, שקובעת זכויות לבני הזוג, זה בנכסיו של זה, לבין חוק יחסי ממון ששולל שיתוף, וקובע חבות. ביה"ד מפנה לפסיקת ביהמ"ש העליון הנודעה בפרשת יעקבי, ושולל לחלוטין את טענת האשה במקרה שנדון שם, שהיא רשאית לתבוע מהאיש חלק מהמניות שהיו בבעלותו במועד הקובע. ואדרבא, האיש הוא שרשאי להחליט אם ישלם לאשה את שווי המניות במועד הקובע בעין, בכסף או בשווה כסף. אמנם, ביה"ד כותב שכאשר בן הזוג בעל הנכס מציע מניות בחברה שניהולה והצלחתה תלויה בו, יכולה בת הזוג להתנגד בטענה שאינה רוצה ששווי נכסיה יהיה תלוי באיש ומעלליו. ובית דין שדן בתביעה לחלוקת רכוש, רשאי בהתאם לפי סעיף 6 לחוק, לדחות בקשה של בן הזוג לשלם את חובו באמצעות מניות כאלה. לראיה הובאו דוגמאות מן הפסיקה, שבהן ביה"ד קבע את הדרך הנאותה לאיזון הזכויות באופן שתצמצם עד כמה שניתן את הפגיעה בצדדים וילדיהם.

האיש הפנה לכמה פסקי דין שבהם נקבע שיש להעדיף חלוקה בעין. ברם, כמה מפסקי הדין עוסקים במקרים שבהם הדין החל על הצדדים הוא הלכת השיתוף. כך בפסק דין בתמ"ש 771/01, שם דן ביהמ"ש בחלוקת המניות של האיש בחברת אגד, ונקבע שעל פי הלכת השיתוף, האשה זכאית למחצית משווי המניות, ומימוש זכותה ידחה למועד שבו האיש יממש את מניותיו. אולם, גם אם היה מדובר בחלוקת זכויות על פי חוק יחסי ממון, לא ניתן היה ללמוד מהתם להכא, כפי שיראה המעיין בפסק הדין שעוסק בהרחבה בדרך הנאותה לחלוקת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מניות קואופרטיביות, שאינן עומדות למכירה אלא למימוש במועד פרישת החבר. למעשה, חלוקת מניות בחברה שמנוהלת על ידי אחד מבני הזוג, אינה האפשרות העדיפה גם כשמדובר בבני זוג שחוסים תחת הלכת השיתוף. כפי שנהג ביהמ"ש העליון בבע"מ 1681/04, שהעדיף חיוב של בעל המניות בתשלום שווים נכון למועד הקרע, על פני חלוקה בעין של המניות, ויצירת בוקה ומבולקה בניהול החברה. והודגש שם, שחלוקת מניות בעייתית בכל שלב של הסכסוך, מייד ולאחר זמן. מייד, מפני שבן הזוג שאינו בעל מניות מקבל זכויות ומעמד בחברה שמנוהלת על ידי מי שנמצא איתו בסכסוך חריף, ומחזיק בניסיון וידע שמקנים לו יתרון בניהול החברה. ולאחר זמן, מפני שבן הזוג ש'ממתין' למשנהו, ינצל את הזמן שנותר עד לכניסת השותף הלא רצוי, כדי לרוקן מכל תוכן את החברה ולצמצם את השפעתם של בעלי המניות על ניהולה.

סיכומו של דבר: חלוקת נכס בר איזון בעין אינה מעוגנת בחוק ובפסיקה, ומתנגדת לאחד ממרכיבי היסוד של החוק. ובמקרה של חברה פרטית, נזקה רב על תועלתה.

שיתופיות מוחלשת

בסיס האיזון הוא שוויוני. האיש טען שלנוכח מכלול טענותיו ביחס למעשי האשה וההתדרדרות במצבו הכלכלי, יש לקבוע שלא התקיים שיתוף מלא בין הצדדים, אלא חלקי בלבד, בהתאם לפסיקה שמתייחסת למקרים שבהם נקבע שקיימת שיתופיות מוחלשת בין בני הזוג.

טענת האיש אינה ממין העניין. שיתופיות כזו נקבעת על בסיס השיתוף הזוגי עצמו, שהיה חלקי או חסר, לאורך כל תקופת הנישואין או חלק ניכר ממנה, בדומה לפרשה שנדונה בבע"מ 8206/14, שם התקיימה מערכת יחסים זוגית חלקית מאד לאורך שנים ארוכות. בנדון דידן מאידך, השיתוף הזוגי היה מלא. טענת האיש ביחס לאחריות האשה להרס חיי הנישואין, תתברר להלן. כבר כעת נאמר שגם אם טענת האיש המטילה על האשה את האחריות להרס חיי הנישואין תתקבל, לא ניתן יהיה לבסס על פיה בקשה לקבוע שהתקיימה שיתופיות מוחלשת בין הצדדים, כי ערעור היחסים בין הצדדים אירע בסמוך למועד הקרע שנקבע לבסוף.

סיכומו של דבר: אין בסיס משפטי לטענת האיש שהתקיימו במקרה זה הנסיבות שבגינן ניתן לקבוע שהשיתופיות בין הצדדים היתה מוחלשת.

איחור מועד הקרע

האיש טען שלנוכח נסיבות המקרה, ובעיקר רצף המשברים שהתחוללו לאחר מועד הקרע, יש לקבוע מועד מאוחר יותר שלפיו יאוזן שווי החברה. האיש מפנה לפסיקה בעניין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד דוחה את הטענה. פסקי הדין שצירף האיש אינם מבססים טענה זו, אדרבא, תומכים בטענה שמועד הקרע הוא המועד הקובע, ועל פיו יאוזנו הזכויות שבני הזוג צברו בתקופת הנישואין. אלא אם כן ביה"ד נוכח שיש מניעה לאזן את הזכויות לפני מועד זה, או שאיזון כזה יגרום נזק כלכלי לאחד הצדדים.

סקירה וניתוח משפטי יש בפסק דינו של ביהמ"ש המחוזי בתמ"ש 10339-03-12, שבו נדונה תביעה לאיזון אופציות שהאיש צבר בחברת סטארט אפ בתקופת הנישואין. ביהמ"ש נדרש לכמה קשיים מרכזיים באיזון זכויות אלו. קביעת היקף הזכויות של האשה באופציות שמיושן מותנה בעמידה בדרישות שונות. הערכת שווי האופציות שאין להן מחיר שוק בורסאי, ושיטות ההערכה המקובלות אינן תקפות ביחס אליהן. וקביעת מועד הערכת השווי, לפי מועד הקרע או מועד גמילתן. באשר למועד הקובע, ביהמ"ש קבע (סעי' 99-84) שככלל מועד הקרע הוא המועד הנכון לאיזון, הואיל ומאז אין שיתוף בין בני הזוג. איזון לעת הזאת הולם גם את המגמה לסיים את מערכת היחסים בין בני הזוג בסמוך ככל שניתן למועד הפירוד בפועל, ואת עקרון 'הפרידה הנקיה'. ביהמ"ש יסטה מעקרון זה, רק כשנוכח שיש מניעה לסיים את היחסים הכלכליים בין הצדדים בסמוך למועד הקובע, כגון כשיש להם ילדים קטנים שכלכלתם תלויה בהמשך השיתוף, או כשהתברר שאיזון נכון למועד הקובע יגרום לנזק כלכלי לאחד הצדדים. אז רשאי ביהמ"ש לחרוג מן הכלל הזה, 'מטעמי צדק, הגינות, נוחות וודאות, סבירות ושוויון', כלשון פסה"ד. באשר להיקף הזכויות של האשה באופציות, נקבע שהיא תלויה בהבשלת הזכות של האיש במועד הקובע, גם אם לצורך מימוש האופציה האיש יידרש לעמוד בתנאים שונים שיישמו לאחר הגירושין. ובאשר לקביעת שווי האופציות, התקיים דיון מקיף, ונעשתה השוואה מול מודלים שונים של הערכת שווי לצורך מיסוי ומכירה של אופציות, ונמצא שהערכה ריאלית אפשרית באופציות עבירות וסחירות, ובאופציות שאינן עבירות ואינן סחירות שבהן דן ביהמ"ש, הערכת השווי היא ספקולטיבית בלבד. לאור צבר הנסיבות הלזה, החליט ביהמ"ש לקבל את עמדת האשה, ולקבוע שאיזון האופציות יעשה לעת גמילתן. זאת על אף, שערך האופציות לעת גמילתן יושפע מן הסתם מפעולות שנעשו על ידי האיש וחבריו לחברה לאחר הגירושין. ביהמ"ש כתב בנימוקיו, שאופציות אלו הן 'חליף שכר' מקובל בשוק זה של חברות סטארט אפ, שנגרע מההכנסה של משק הבית, בתקופת הנישואין, ועל כן אין לקפח את זכותה של האשה באותן אופציות שהבשילו והיה ניתן לממשן לפני המועד הקובע. ביהמ"ש מציין גם לדוגמא נפוצה של איזון זכויות בפנסיה תקציבית ששיעורה נקבע סמוך למועד הפרישה, בשונה מפנסיה צוברת שכבר במועד הקובע ידוע מה הזכויות שנצברו ומה חלק בן או בת הזוג בהן. שבפסיקה יש גישה ממצעת, שניתן בה משקל לתרומה המתמשכת של בן או בת הזוג לכישוריו של בעל הפנסיה, שהשפיעה על צבירת הזכויות לאחר הגירושין. בסיכומי של עניין כותב ביהמ"ש: יש והשאיפה לפרידה נקייה תיסוג בפני ערכי צדק, הגינות ושוויון ואף בפניה של הדרך הנוחה והנכונה ביותר לעריכת התחשבנות ואיזון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקרה אחר שבו ביהמ"ש הורה על דחיית תשלומי האיוון, נדון בתמ"ש (ת"א) 48482/07, בפסק דין של כב' השופט יהורם שקד, שעוסק באיוון פנסיה מוקדמת שמשולמת לאיש. לאחר שהקדים שאין מדובר בחליף שכר אלא בנכס בר איוון, שלפי שורת הדין יש לאזנו באופן מיידי, קבע ביהמ"ש שהאשה לא תקבל את חלקה בפנסיה של האיש מתוך הכספים המשולמים לו, אלא מתוך חלקו בכספים שעתידיים להיות משולמים לה בהגיעה לגמלאות. הוטעם, שעל אף שמועד האיוון הוא המועד הקובע, ביהמ"ש רשאי להמיר את התשלום המיידי בקיוויו עתידי, משיקולים של צדק שקיימים במקרה זה בו הפנסיה המשולמת לאיש היא מקור מחיתו.

עיננו הרואות, שאיוון זכויות לפי שווין במועד הקרע אינה עוד חלופה בפני ביה"ד, אלא החלופה הנכונה והצודקת הואיל ובמועד זה תם השיתוף בין הצדדים, ומעתה הם שני יחידים שלא נכון ולא צודק לערבם זה בכספו ונכסיו של זה. איוון למועד הזה, ישרת מטרה נוספת שביהמ"ש מכנה 'פרידה נקייה'. שהולמת גם את היסוד ההלכתי של כריתת הקשר הזוגי בין הצדדים לעת גירושין, והימנעות מיצירת קשר מחייב לאחריהם. רק במקרים שבהם האיוון לעת הזאת אינו אפשרי או יוצר עיוות שלא ניתן לרפאו באמצעים אחרים, כמו במקרה שנדון בפסק הדין שם.

יש אמנם לביה"ד שיקול דעת רחב מאד, לערוך שינויים בכל מרכיבי האיוון, ובמסגרת זו ניתן בהחלט לשקול תוספת או הפחתה של תשלומי האיוון, אך קביעת מועד קרע חלופי ביחס לנכס ספציפי תתכן רק כאשר איוון נכון למועד הקרע אינו אפשרי או יוצר עיוות חמור.

ובנדון דידן, אין כל מניעה משפטית או אחרת להעריך את שווי החברה נכון למועד הקרע, וההערכה משקפת נאמנה את שווי החברה נכון לאותו מועד, אלא שהאיש טוען שרצף של אירועים שלא היה ניתן לצפותם מראש, גרמו לחברה להפסדים חמורים שהורידו בחדות את שוויה ושווי כלל נכסיו לאחר מועד הקרע. טענה זו, גם אם האיש היה עושה את המעשה המתבקש ומוכיח אותה, אינה עילה לאחר את מועד הקרע, כי אם כך כל מי שהפסיד את נכסיו לאחר מועד הקרע יבקש את רחמי בית הדין שיאחר את מועד הקרע עד למועד שבו מצבו של אותו אדם התייצב. לפעולה כזו, אין כל קשר למועד הקרע, אלא לשיקולי הגינות וצדק שביה"ד עשוי להתחשב בהם במקרים מתאימים.

סיכומי של דבר: לבקשת האיש לאחר את מועד הקרע ביחס לאיוון הזכויות בחברה ובכלל אין בסיס משפטי, והיא נדחית.

חוות דעת המומחה

האיש תקף את חוות דעת המומחה מכל זווית אפשרית. הדברים הובאו למעלה בפירוט רב, הן מתוך פרוטוקול הדיונים, והן מתוך כתבי בית דין. המומחה השיב לדברים, ואף נחקר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ארוכות על ידי האיש ומיצגיו, ועל ידי ביה"ד שביקש לשמוע הסבר ברור ומושכל לפער לא סביר בין תוצאת חוות הדעת לבין מצבה הנוכחי של החברה, והחברה שבאה בנעליה, לדברי האיש.

עניין אחד הוסר מעל סדר היום, והוא בחירת המומחה בשיטת ההערכה DCF, שהתברר בדיון מפי המומחים, ומפי כתבו של מר פולניצר, ששיטת ההערכה הזו היא השיטה המקובלת בין אנשי המקצוע, שאומצה על ידי ביהמ"ש העליון בשני פסקי דין. הצעת האיש שיתבצעו הערכות לפי שיטות נוספות אינה מקובלת לפי שיטת המשפט הקיימת בארץ, ואינה מעשית ברוב ככל המקרים שבהם נחוצה חוות דעת כזו, שקבלתה אורכת זמן רב והוצאה כספית ניכרת. למעשה ברור היה, שהמבחן הקובע לשיטתנו – הסכום שישלם קונה מרצון, היה נעשה על בסיס אותה שיטת הערכה.

אמנם כן, ישנם מקרים שבהם מעדיפים שיטות הערכה שונות ('השווי הנכסי' ו'המכפיל'). המומחה בחקירתו נימק מדוע בחר בשיטת הערכה זו שמתאימה לאופי הנכס שנסקר על ידו. ניתוח של שיטת ההערכה השונות והתאמתן לסוגי נכסים שונים, יש בפסקי דין שניתנו בבית הדין בת"א בראשות אב"ד הגרצ"י בן יעקב שליט"א (תיקים מס' 1286676/4 ו- 1173580/16).

המחלוקת בין הצדדים היתה בעיקר באשר לדרך השימוש בשיטת הערכה זו. בתמצית, ישנן ארבע נקודות מחלוקת: הערכת שווי החברה לפי נתוניה הכלכליים לפני מועד הקרע, בהתעלם מאירועים שאירעו לאחר מכן, שפגעו קשות ביכולתה של החברה לתפקד. הכללת מקדמות במיליוני ש"ח בהון העודף של החברה, על אף שיש כנגדן התחייבות של החברה לספק ללקוחות את התמורה, חלף הכרה בהן כהון תפעולי שנחוצן לתפקודה השוטף של החברה. קביעת ההיוון של החברה על בסיס הנחה שיכולת החברה לייצר מזומנים נמדדת לפי מקדם רווח שאינו מתחשב בעובדה שהחברה לא היתה ממונפת. קביעת קצב עליה שנתי גבוה של פעילות החברה, על אף שלמעט שנה אחת, קצב העליה השנתי בפעילות החברה היה מתון יותר.

עניינים נוספים נקודתיים, ודברים שהמומחה הותיר להכרעת ביה"ד יתבררו להלן.

הערכת שווי החברה מבלי להתחשב באירועים שקרו לאחר מועד הקרע

נדון תחילה בטענה שהערכת שווי החברה לא מתחשבת באירועים משמעותיים שאירעו אחר כך. ונשוב על מה שהוקדם, שבסיס ההערכה הנכון על פי ההלכה הוא לפי מחיר שמשלם קונה מרצון למוכר מרצון. ובנסיבות מקרה זה, חוות דעת המומחה היא כלי ההערכה היחיד, הואיל ולא ניתן לאמתה על ידי הוצאת החברה למכירה בשוק החופשי. והוקדם שהערכת שווי לפי ההלכה לא צריכה להיות מדויקת אלא קרובה ככל שניתן למחיר האמיתי. ושיטת ההערכה שהמומחה השתמש בה, משמשת גם לקוחות שמתעניינים ברכישת חברות, ששמים דגש על יכולתה של החברה לייצר רווחים, ועל איתנותה הפיננסית. ואילו החברה היתה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מוצעת למכירה בסמוך למועד הקרע, קונה אחראי היה מזמין חוות דעת כזו, ושוקל על פיה את כדאיות העסקה, כשהוא מביא בחשבון את הסיכונים שברכישת חברה שעוסקת בתחום הנדל"ן שפעילותה ורווחיותה מושפעים על ידי גורמים רבים שאין לבעליה שליטה עליהם. ואם איתרע מזלו לרכוש את החברה ערב משבר הקורונה, והמשברים שהגיעו אחריו, הוא לא יוכל לבא בטענה לאיש, ואף לא לבקש את ביטול העסקה, כי אלו הם כללי המשחק וחוקי השוק.

על כן לכאורה, יש לדחות את טענת האיש כנגד חוות הדעת שלא הביאה בחשבון את מה שאירע לאחר מועד הקרע. ואילו מדובר היה בתביעה בין יריבים עסקיים, אין ספק שביה"ד היה נוהג כך. אולם, לאו בהכי עסקינן, אלא בבני זוג לשעבר שמאזנים את הנכסים שצברו בתקופת הנישואין, על מנת להשיג תוצאה צודקת ושוויונית. ואילו האיש היה נוהג כמצופה מבעל דין שעושה כל שביכולתו כדי לתמוך את טענותיו בעובדות, ייתכן שבית הדין היה קובע ערך חלוקתי אחר לחברה, שלא יותיר אותו בלי כלום. אלא שהאיש בחר לשמור את המידע אצלו, ואף שזו זכותו שלא לשתף את המומחה במידע חדש שנוסף לאחר מועד הקרע, בהינתן חוות דעת שקובעת את שווי החברה נכון למועד הקרע, שיש לה מעמד משפטי מחייב כפי שהוסבר, מצופה מבעל דין שטוען לקיומן של נסיבות מיוחדות להציג אסמכתאות שתומכות בטענותיו.

הצעת האיש, שביה"ד יקבע שהחברה הנוכחית באה בנעליה של החברה הקודמת, לא מתקבלת על הדעת, הן מפני שהאיש לא הציג כל אסמכתא לטענה זו, והן מפני ששתי החברות התנהלו במקביל להליך משפטי שבו האיש נתבע לשלם את שווייה של החברה שהיתה פעילה במועד הקרע לפי הערכת הפעילות העתידית, ולא הונחה לפני המומחה תשתית עובדתית שתומכת בטענה שהניהול של החברות היה ענייני ומקצועי, ולא נועד ליצור הפחתה מלאכותית בפעילות של החברות. נציין שעוד בשנת 2019, המומחה הבחין ב'קישורן חריג' בהכנסות החברה, על אף שבאותה שנה היה זינוק של 11,000,000 ש"ח בסכום המקדמות שהיו ברשות החברה, שעם יתרת המזומנים משנים קודמות כולל מקדמות, היו ברשות החברה מזומנים בסכום של 19,000,000 ש"ח בקירוב, שבמצב רגיל אמורים להזניק את פעילות החברה ואף להכפיל אותה, ובפועל מסיבה שאינה ידועה, הפעילות הצטמצמה.

על אף האמור, ביה"ד סבור שיש לבצע הפחתה מסוימת בשווי החברה, הואיל ונודע שבתקופה שלאחר מועד הקרע, התרחשו אירועים שפגעו בצורה משמעותית בפעילות של חברות הבניה בישראל. על אף שאין לביה"ד מידע ספציפי על הפעילות של החברות המדוברות בתקופה הנזכרת, יש לביה"ד מידע כללי שהוא בכלל הידיעה השיפוטית, שבתקופת מגפת הקורונה הפעילות במשק צומצמה מאוד, בעיקר במהלך שנת 2020, וברבעון הראשון של שנת 2021, עד שהורגשה השפעת החיסונים שאושרו אז לשימוש, וחלה ירידה בתחלואה. אמנם, חברות בניה נחשבו עסק חיוני שפעילותו אושרה לאורך רוב התקופה, אך לנוכח המצב הכלכלי ומגבלות התנועה, חלה ירידה משמעותית של יותר מעשרה אחוז בהתחלות הבניה. בהמשך, המשק התאושש וחזר לפעילות מלאה ואף יותר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכך, ושנת 2022 היתה שנת שיא בהתחלות בניה, עד האסון שאירע בשמחת תורה תשפ"ד, שפגע קשות בענף, בגלל המלחמה על כל מראותיה. נרשם מחסור חמור בכח אדם, הן בגלל התגייסות הכח הלוחם והן בגלל הסגר שהוטל על יו"ש, וארך זמן עד שהענף מצא חלופות ועבר לפעילות מואצת במהלך שנת 2025.

נסיבות אלו מצדיקות הפחתה של שווי החברה. הואיל וכעת גם האשה לא טוענת שהחברה נמצאת בפעילות מלאה ומשיגה תוצאות עסקיות טובות. האשה דחתה גם את הצעת האיש לקבל את המניות של חברת 'מ' ב' שנטען שפעילות החברה הועתקה לשם, בנימוק שמדובר במסמכים חסרי ערך. אמנם כן, האשה טענה שהאיש היה יכול להפעיל את החברה אך אינו רוצה לעשות זאת, כדי להפחית באופן מלאכותי את שווי, או כי החליט שעבד מספיק בחייו. ובנסיבות אחרות, היה ניתן משקל רב לטענתה לנוכח התנהלות האיש שלא המציא מידע למומחה, כאמור, אך בנסיבות מקרה זה, שידוע לבית הדין שבתקופה המדוברת היתה פגיעה משמעותית בענף הבניה, מתבקשת הפחתה מסוימת של שווי החברה.

וידוגש שהפחתה זו אינה תוצאה של פסילה או שלילה של חוות הדעת, שהיתה נכונה למועד הקובע, ולכל עניין שהוא כלכלי רכושי גרידא, כאמור. אך לא בתיק כלכלי עסקי, אלא בחלוקת רכוש על פי חוק יחסי ממון, שמאפשר לערכאה השיפוטית שיקול דעת רחב בכל מרכיבי האיזון כפי שהורחב והוטעם לעיל.

סיכומי של דבר: טענת האיש מתקבלת בצורה חלקית, וביה"ד קובע שהשווי הסופי של החברה לאחר הכרעה בכל הסוגיות שבמחלוקת, יופחת בשיעור של 15%.

הכללת כספי מקדמות בהון העודף של החברה

נדרש כעת לטענה המרכזית של האיש שנשמעה שוב ושוב לאורך ההליכים, והחלק הארי של חקירת המומחה הוקדש לבחינתה, שהמומחה העריך את שווי החברה לפי כלי ההערכה הרגילים, על אף שמדובר בחברה שהעדיפה מימון באמצעות מקדמות שהתקבלו מלקוחות על פני אשראי בנקאי. במהלך הדיונים נשמעה טענה שונה, שהאיש קיבל מקדמה שהיא במהותה הלוואה, שנגרעת מההון העודף של החברה. טענה זו נזנחה בשלב הסיכומים, לאחר שגם מר פולניצר בחוות דעתו שלל אותה מכל וכל, וטען טענה אחרת שהיחס למקדמות צריך להיות לפי חלקן בפעילות החברה. אם יוכח שהמקדמות נשמרות כהון עודף של החברה שמממנת את פעילותה באמצעות הון אחר או אשראי אזי מדובר בנכס עודף שאינו תפעולי, אך במקרה זה הוכח שהמקדמות מממנות את הפעילות של החברה, על כן יש לראות בהן נכס תפעולי. אין בחוות דעתו מענה לנימוק של המומחה שמזומנים בהיקף גבוה מלמדים על איתנות של חברה, שמקבלת כספים מלקוחות, שהיא לא נדרשת להשיבם בכסף אלא בעבודה שיוצרת לה רווחים. החברה לא נדרשת גם לשלם ריבית על הכספים שהתקבלו, ואדרבא הם חוסכים לה תשלומי ריבית לבנקים שהיו מעמידים אשראי לצורך ביצוע העבודה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד סבור שדברי המומחה הגיוניים מאד, כי הם משקפים הסתכלות כלכלית עסקית על חברה שיש לה חוסן כזה, ומזומנים כאלה בקופתה שמבטיחים פעילות ללא אשראי בנקאי מכביד. והואיל וכפי שהוקדם, שיטת ההערכה איננה דבר שעומד בפני עצמו, אלא היא אמצעי לקביעת שווי החברה למכירה ממוכר מרצון לקונה מרצון, שמביא במכלול שיקוליו את המקדמות שהתקבלו על ידי החברה, שמבטיחות את המשך פעילותה.

על אף האמור, ביה"ד סבור, שהכללת כל סכום המקדמות ביתרת המזומנים, מופרזת בנסיבות, והואיל ומקדמות אלו יוצרות גם חבות לחברה, ואינן הון עודף בהגדרתו הפשוטה, ועל כן, יש להפחית את הסכום שיכלל ביתרת המזומנים.

סיכומי של דבר: כספי המקדמות שעמדו לרשות החברה בסוף שנת 2018 לא יכללו במלואם בהון העודף של החברה לצורך החישוב, אלא רק בחלקן, בשיעור של 60% מתוכן.

היוון על בסיס מקדם רווח שמתאים לחברה ממונפת

טענה נוספת של האיש, שפותחה בחוות הדעת של מר פולניצר היא, שהמומחה קבע את שיעור ההיוון על בסיס מקדם רווח שאינו מתאים לחברה הנדונה. טענה זו אינה מקובלת על ביה"ד, והואיל וכפי שהוקדם הערכת שווי נעשית לפי מחיר השוק, כי רק השוק יכול לקבוע מחיר סופי של חפץ. אולם, כשמדובר בהערכה לצורך איזון נכון למועד הקרע, לא ניתן לקבוע מחיר שוק של נכס שעבר זמנו, ולעתים איננו קיים, על כן נעשה שימוש בהערכות שווי שיעשה רוכש פוטנציאלי של הנכס. ובמקרה זה, הונחה לפנינו הערכה שביצע מומחה מטעם ביה"ד שמבוססת על שיטת ההערכה המקובלת שיש להניח שרוכש פוטנציאלי היה עושה בה שימוש. רוכש זה מן הסתם היה מעריך את שווי המזומנים, ובהתאם את הפוטנציאל העסקי של החברה, לפי מינוף מינימאלי שכולל לקיחת אשראי, ולא דווקא לפי השיטה העסקית של החברה שדוגלת באי לקיחת אשראי.

ובאשר לחוות הדעת של מר פולניצר שתואמת את עמדת הלשכה למעריכי שווי, היא אינה יכולה לאתגר את חוות דעת המומחה מטעם ביה"ד, כי היא מבוססת על הנחה שאינה מקובלת על ביה"ד, שיש להבדיל בין הערכת שווי שנעשית לצורך עסקת מכר להערכת שווי לצורך אחר.

עמדת ביה"ד שעד כמה שהדבר ניתן, יש להעריך את שווי החברה לפי מחיר שוק, הולמת את הצעותיו של האיש עצמו, שיש לאזן את החברה על ידי מכירתה לצד ג' או חלוקת מניותיה, ואת טענתו שבהערכת השווי צריך להביא בחשבון את התחייבותו למכור את חלקו בחברה לשותף במחיר מופחת, ואת המס שישולם במקרה של מכירת החברה.

סיכומי של דבר: שיעור ההיוון שנקבע על ידי המומחה מקובל על ביה"ד, והשגת האיש נדחת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קביעת קצב עליה שנתי בפעילות החברה

טענת האיש ביחס לעליה בהיקף הפעילות של החברה בשנים שקדמו למועד הקרע, אינה מספיקה כדי לסתור את חוות הדעת המנומקת. על אף שלפי הנתונים, העליה בהיקף הפעילות לא היתה רציפה, המבחן לדעת המומחה הוא יכולת החברה להגדיל את הכנסותיה, לאו דווקא בצורה מדורגת. הכל לעיני המתבונן, הוא הלקוח הפוטנציאלי שהיה בוחן את כלל הפעילות של החברה בשנים האחרונות ונוכח שלחברה אין קושי להרחיב בבת אחת את היקף פעילותה, ויש לקוחות שיתנו אמון ביכולותיה, ויזמינו ממנו שירותים ומוצרים בהיקף גדול יותר ממה שהיא מייצרת בשגרה. האיש לא טען, ובודאי לא הוכיח שהרחבת הפעילות לא היתה מתאפשרת בשנים אחרות, והיתה קשורה לתנאים מיוחדים שהיו קיימים באותה שנה, אלא טען בכלליות שהמומחה עשה ממוצע של הרחבת הפעילות, מבלי להתחשב בפערים בין השנים.

סיכומו של דבר: טענת האיש בעניין זה, נדחתה.

עסקת המ'

מדובר בעסקה שבוטלה זמן רב לפני מועד הקרע, וארך זמן עד שהכספים חזרו לקופת החברה. הדיון הוא האם להעריך את שווי העסקה המבוטלת לחברה לפי הרישום בספרי החברה במועד הקרע, כ 7,800,000 ש"ח. או לפי הסכום שהושב בפועל 8,700,000 ש"ח. לדעת המומחה יש להעריך את השווי לפי הסכום שהושב בפועל. האיש טען שיש להעריך את השווי לפי הסכום שהיה רשום בספרי החברה, האשה טענה שיש להעריך את שווי העסקה לפי הפוטנציאל העסקי שלה. בחקירתו השיב המומחה לטענת האיש, כי אילו חברת ק' ל' היתה משיבה את הסכום שקיבלה בתוספת ריבית והצמדה, הסכום שהיה מתקבל בפועל היה גבוה יותר.

עמדת המומחה מקובלת על ביה"ד. הואיל ולדעת ביה"ד, השווי נקבע לפי המחיר שישלם קונה מרצון, שסביר להניח שהיה בוחן את מצבה של החברה החייבת, ואת יכולתה לפרוע את החוב, ואת המשמעות של העיכוב בהשבת החוב על פעילות החברה ורווחיותה, ואת הסיכוי שהסכום שיתקבל במסגרת הליך משפטי או בוררות יהיה גבוה יותר מקרן החוב, בגין תוספת ריבית והצמדה או בגין ההפסד התפעולי שנגרם לחברה במשך השנים שבהם הכסף המתין אצל החברה החייבת. והואיל ולאורך ההליך לא נטען שמדובר היה בחוב בסיכון, ולא ניתן הסבר לעיכוב בהשבת החוב, האם היה מועד מוסכם להשבת החוב, או שהתקיימה התדיינות משפטית בעניין, והאם היתה הסכמה או הבנה שהחוב נושא ריבית והצמדה, ביה"ד אינו רואה לנכון להתערב בשיקול הדעת של המומחה בעניין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סיכומו של דבר: טענת האיש בעניין זה, נדחתה.

חשיפה של החברה לתביעות שמתנהלות כנגדה

בעדכון שהגיש המומחה הוא הכיר בקיומן של תביעות כנגד החברה, אך שב על מה שכתב בחוות דעתו, שלא קיבל מידע מעורכי הדין של החברה באשר לסיכויי התביעה, ולא קיבל מענה מרו"ח החברה, מדוע לא הפריש כספים לטובת התביעות הללו. מכל מקום, המומחה מסכים שבמידה והתביעות יתקבלו, האשה תידרש להשתתף במחצית מחלקו של האיש בתשלום שיושת על החברה.

גישת ביה"ד כאמור היא, שיש להעריך את שווי החברה לפי מחיר שישלם קונה מרצון. וכל קונה שיתעניין בחברה, יגדר את הסיכון מפני קבלת התביעות. סביר שכך היה עושה המומחה אילו הגורמים שאמונים על ספרי החברה וייצוגה בתביעות אלו היו מספקים הערכת סיכונים לחברה בגין התביעות הללו. על כן, מציע המומחה שבינתיים תשלומי האיזון ישולמו במלואם, ובמידה והתביעות יתקבלו, האשה תידרש להשיב מחצית מחלקו של האיש בתשלום שיושת על החברה.

על אף שכפי שהוקדם, רצוי שאיזון המשאבים יסיים את מערכת היחסים הרכושית בין הצדדים, לפעמים אין מנוס מאיזון כעת והשבה בהמשך. אלא שקיים חשש שאיזון לא מבוקר במסגרתו תקבל האשה סכומי כסף גבוהים שהיא תתקשה להשיב בעתיד, עשוי לחשוף את האיש לסיכון ואת האשה להפסד כספי ניכר.

הפתרון הנכון אם כן הוא, להתנות את תשלומי האיזון בכך שהאשה תציע ערובה להשבת הכספים. שיעורה יקבע על ידי המומחה, שרשאי לדרוש שיומצא לו החומר המשפטי מתוך תיקי התביעה, ולאחר שישמע חוות דעת של מומחי משפט שבקיאים בתחום.

הפחתה של מס רעיוני משווי החברה

המומחה ביקש את הכרעת ביה"ד בשאלה האם להעריך את שווי החברה נטו או ברוטו, ובמילים אחרות האם להפחית משווי החברה תשלום מס רעיוני שהחברה תחויב בו במקרה של מכירה.

על פי חוק יחסי ממון, בן הזוג שהוא בעלים של נכס בר איזון חייב לשלם לבת זוגו מחצית משווי של הנכס נכון למועד הקרע. התשלום לכאורה הוא ברוטו לפי המחיר כעת, הואיל ותשלומי המס לא באו לעולם, וספק אם יבואו לעולם, ואם ינוכה כעת מס רעיוני מחלקה של בת הזוג בתשלומי האיזון, יש סיכוי לא מבוטל שהוא ישאר בידי בן הזוג. מאידך, אם התשלום יהיה ברוטו, ולבסוף הנכס יימכר, בן הזוג ילקה בכפלים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם, כבר הוקדם שההערכה הנכונה היא לפי ראות עיני הלוקח, שמשלם עבור החברה בכסף ממוסה, ולוקח בחשבון מן הסתם את האפשרות שהוא ימכור את החברה בעתיד ויקבל עבורה כסף שיחויב במס, ומביא זאת בחשבון במערך שיקוליו לפני שהוא מבצע את העסקה. אולם, דיני המס שונים ממדינה למדינה (במקרה שהלוקח משלם מס במדינה אחרת) וממקרה למקרה, ואין לדעת מה תהיה ההשפעה של הידיעה שבמכירה עתידית ישולם מס על שיקוליו של הלוקח ותמחור העסקה.

בגלל הקשיים שנזכרו, עלתה בפסק דין של ביה"ד הגדול (תיק מס' 1198254/23 ו-1325589/1) הצעה לחייב את האיש בתשלום ברוטו, ולהטיל עיקול מוגבל בזמן על נכסים של האשה על מנת להבטיח תשלום מס מחלקה. מהלך זה, מלבד שהוא מותיר את הצדדים תלויים זה בזה, הוא יוצר חוסר וודאות אצל בת הזוג, וקושר בינה לבין מהלכים שיעשה בן הזוג בעתיד, שאין לה כל שליטה עליהם. לא טוב יותר לבת הזוג, לשלם מס רעיוני לפי מחיר הנכס כעת, אילו הוא היה עומד למכירה, ולהותיר לבן הזוג להתמודד עם תוצאות החלטותיו העסקיות.

זאת ועוד שצורת חישוב זו מעמידה את בן הזוג בעמדה של מעין לוקח שקונה את זכויותיה של בת הזוג בנכס לפי שוויה ברוטו, כשהוא מודע לכך שכאשר הנכס ימכר בעתיד הוא יידרש לשלם מס מלא, לפי שווי הנכס, ובת הזוג תשתתף איתו לכל היותר במחצית השווי נכון למועד הקרע (שאותו היתה משלמת אילו היתה בעמדה של מוכרת), שאם שוויו יגדל מאז, הוא יידרש לשלם מס מלא בניכוי השתתפות חלקית ביחס לחלק שאוזן, ואם שוויו יקטן, החזר שהוא יקבל מבת הזוג יהיה שווה למס שהוא שילם בפועל על חלקה, על אף שבמועד האיזון, הוא נדרש לשלם מחיר ברוטו על שוויו הגבוה יותר של הנכס באותו מועד. זאת ועוד, שפרק הזמן שבו העיקול יהיה בתוקף הוא שרירותי לגמרי, ויכול ליצור עוות, שכן הזוג יזדרז למכור את הנכס לפני פקיעת העיקול, כדי לגבות מבת הזוג את חלקה בתשלום המס.

יש אמנם מקרים שבהם תשלומי המס הופכים לחלק בלתי נפרד מביצוע האיזון, כאשר מוסכם או מוחלט על חלוקה בעין של מניות בחברה שאיננה תאגיד מקרקעין (שלגביה ישנה הוראת חוק שפוטרת את בני הזוג מתשלום מס בגין העברת זכויות אגב גירושין), באופן שהעברת המניות יוצרת אירוע מס מיידי או נדחה. תיאור הבעיה, האפשרויות השונות לפתרונה, היתרונות והחסרונות שבכל אחד מהם, והצעה המאוזנת להסדר, יש בפסק דין של ביהמ"ש לענייני משפחה בת"א (כב' השופטת א' אלטוביץ סגל, בתיק מס' 63643-01-18).

ברם, הדיון במקרה שם, והקביעה שתשלומי האיזון ישולמו ברוטו – ללא ניכוי מס, ותחול חובה על האשה להשיב לאיש מחצית מתשלומי המס שישולמו בתוך 5 שנים לביצוע האיזון, הם תוצר של העברת המניות לאשה, ואין להסיק ממנה דבר ביחס למקרה שבו בן הזוג בעל הנכס המאוזן מותיר בידו את מלוא הזכויות, ומשלם תשלומי איזון לפי שווי הנכס,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שיש היגיון רב בהצעה, להתייחס אל התשלום כעסקה שבה מקבלת בת הזוג את השווי של חלקה לאחר ניכוי מס.

מקרה אחר שהובא בפסיקה שבו יושם פתרון דומה לזה שהוצע על ידי ביה"ד הגדול, נדון בעמ"ש (ת"א) 25980-06-19. במקרה שם, האיש העביר לאשה במסגרת תשלומי האיזון, מניות שהיו בבעלותו, ונקבע בכפוף לכמה תנאים שהעברה זו אינה אירוע מס. בכל זאת ביקש האיש לנכות משווי המניות מס שהוא עשוי לשלם בעתיד. ביהמ"ש בשתי הערכאות דחה את בקשתו. אך ערכאת הערעור קבלה את הצעת המומחה להטיל עיקול על נכס שקבלה האשה במסגרת איזון המשאבים, להבטחת תשלום חלקה במס, אם וככל וישולם. בהחלטה יש הפניה לפסיקת ביהמ"ש העליון בבע"מ 4660/16, שם נקבע במקרה אחר, שבו איש ביקש לשלם לאשה את חלקה בחברה באמצעות תשלום דיבידנד שיצר אירוע מס, שתשלום מס זה אינו מעניינה של האשה, כי האיש יכול לשלם את תשלומי האיזון ממקורות שונים, והאשה אינה צריכה לשאת בתשלומי מס שנוצרו עקב החלטת האיש לממן את התשלום לאשה ממקור זה. אמנם, נכתב שם, שבמידה והאיש היה מוכר את המניות לצד ג' על מנת לממן את התשלום לאשה, ובגין עסקת המכר היה חיוב מס, האשה היתה צריכה לשאת בחלקה היחסי בתשלומי המס, ולקבל את התשלום בערכי נטו.

המקרים שנדונו בפסיקה זו אינם דומים לנדון דידן, הואיל ובמקרים הללו, תשלומי המס הם אופציונאליים, ואין להם זיקה ישירה להערכת שווי הנכס בר האיזון. מה שאין כן בנדון דידן ששווי הנכס נקבע לפי מחיר שוק, בדומה לעסקת מכירה, שאילו היתה מבוצעת, בני הזוג היו מקבלים לידם סכום נטו לאחר תשלום מס.

מדובר אם כן בדבר שאין לו הכרעה. ובפסק דין שניתן לאחרונה בבית הדין אשדוד (תיק מס' 1168386/5) הובא פסק דין אחר שניתן בבית הדין הגדול שסקר את הסוגיה מכל צדדיה והכריע שיש לחייב את בן הזוג לשלם לבת הזוג (במקרה שם) תשלומי איזון נטו לאחר ניכוי מס. להלן מתוך פסק הדין:

במהלך הדיונים שהתקיימו לפנינו, הצדדים טענו פעם אחר פעם בעניין הערכת שווי הנכס ביישוב ב'. האשה טענה שיש לאזן את הנכס לפי השווי 'ברוטו', והאיש טען שיש לאזן את הנכס לפי השווי 'נטו'. סוגיה זו עלתה גם בחוות דעת המומחה, ובסיכומי הצדדים.

האשה טענה בסיכומיה שלנוכח האפשרות לבצע העברה אגב גירושין בין בני הזוג ולחסוך את תשלום המס, לא ניתן לכלול את תשלומי המס הצפויים במקרה של מכירה לצד ג' בהערכת שווי הנכס. האיש טען מנגד בהרחבה רבה שתשלומי המס הם חלק בלתי נפרד מהערכת שווי הנכס, וככאלה יש להביאם בחשבון גם אם הנכס אינו עומד למכירה.

טענות הצדדים נסובו סביב פסק דין שניתן בביהמ"ש העליון (שטיינמץ נ' שטיינמץ ע"א 00/803) שם דן ביהמ"ש בערעור על פסקי דין של ביהמ"ש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לענייני משפחה וביהמ"ש המחוזי שעסקו באיזון זכויות של בני זוג לשעבר על פי חוק יחסי ממון.

הפרק הרלבנטי לענייננו לא היה חלק מדיון בטענות המערערים, אלא אגב עיון בפסקי הדין, עורר ביהמ"ש את השאלה כיצד יש להעריך את שווי נכסי הנדל"ן של האיש, האם לפני תשלום מסים או אחרי תשלום מסים (כולל מס שבח). בעניין זה נחלקו הדעות.

השו' א' א' לוי (פיסק' 5 ו-6) סבר ששווי הנכסים לצורך איזון נקבע לפי מחיר שמשלם קונה מרצון למוכר מרצון, שמתוכו נדרש המוכר לשלם מסים כחוק. השו' א' פרוקצ'יה (פיסק' 2 ו-3), ועמה חברה השו' א' מצא מאידך סברו שאין לקבוע מסמרות בסוגיית המיסוי, כי שאלת המיסוי היא דינמית ותלויה באופן שבו יבוצע פירוק השיתוף ואיזון הזכויות בנכסים של בני הזוג. דוגמא לדבר, ניכוי מס שבח מנכס משותף של בני הזוג, שכאשר הוא נמכר לצד ג', חלה חבות במס, והיתרה לחלוקה היא לאחר ניכוי המס. וכאשר הוא מועבר מבן זוג אחד לשני אגב גירושין, לא חלה חבות במס (בהתאם לסעי' 4 לחוק מיסוי מקרקעין). דוגמא נוספת שרלבנטית לענייננו, ניכוי מס שבח ממכירה של נכס בר איזון של אחד מבני הזוג, עליה כתבה השו' את הדברים הבאים:

כן עשויות להתעורר שאלות מורכבות של ניכוי מס לצורך הערכת שווי נכס למטרת איזון משאבים בהקשר למכר נכס מקרקעין על ידי בן זוג אחד, המחזיק במלוא הזכויות בו, לצד שלישי. בהקשר זה עשויה לעלות השאלה האם ראוי כי ניכוי מס כאמור יהיה מותנה בכך שהמכירה תהא כרוכה ושלובה בהליך הפירוק בין בני הזוג או שמא יש לנכות מס בגין המכירה גם מקום שאין היא תוצאת לוואי של הפירוק אלא מתבצעת בו-זמנית לפירוק או לאחריו במסגרת שיקולי יעילות והעדפה אישית של בן הזוג. כן ישנה חשיבות לשאלה האם קיימת וודאות שעסקת מכירת הנכס בין בן הזוג לצד השלישי אכן תתבצע או האם מדובר באפשרות או בציפייה בלבד שטרם נתממשה ואין כלל בטחון וודאות שתתממש. כן עשוי להיות הבדל בין התחשבות בגורמי דמי הסכמה והיוון זכויות בקרקע מינהל לצורך הערכת שווי נכס זה בשוק לבין שאלת הצורך לנכות מיסים שונים (כגון מס שבח ומיסים אחרים) במסגרת הערכת הנכס לצורך חלוקת ערכו בין בני הזוג.

השו' נתנה משקל לשאלה האם מכירת הנכס בר האיזון קשורה לפירוק השיתוף ואיזון הזכויות בנכסים, אם לאו. נראה שכאשר המכירה עומדת בפני עצמה, והיא נעשית משיקולים של יעילות והעדפה אישית של בן הזוג שהוא הבעלים של הנכס, לא ינוכה מס שבח משווי הנכס. קל וחומר כאשר הנכס כלל אינו עומד למכירה.

לאחר מתן פסק הדין, נדונה סוגיה זו על ידי הערכאות השונות, שנתנו דעתן לכך שגם בעלי דעת הרוב בביהמ"ש דנו בצדדים שונים של סוגית 'ניכוי מס רעיוני', אך לא קבעו בה 'הלכה משפטית' ברורה. אעפ"י כן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומץ העקרון המנחה, שאין לנכות משווי נכס בר איזון את המס הרעיוני שישלם בעל הנכס אם יעמידו למכירה (סיכום של הפסיקה האזרחית ראה בפסק דין של ביהמ"ש לענייני משפחה בצפת מיום 07/02/2023 (פסק' 37-42) – השו"א' נחמיאס). ברם, בפסק דין מקיף וממצה שניתן בביה"ד הרבני הגדול באותו עניין, האירו חברי ביה"ד צדדים נוספים של סוגיא זו. להלן מתוך פסק הדין (תיק מס' 1325589/1):

נותרה לפנינו השאלה לגבי המחיר. בעניין זה הכריע בית הדין קמא כי התמורה שאותה יש לשלם היא הערך שנקבע בשמאות ואין לקזז מסכום זה את המס שיצטרך האיש לשלם כשימכור חלקו בחברה. בעניין זה נראה שיש מקום לקבל את טענות הערעור וכפי שנכתוב להלן:

לעניין זה של שיעור התשלום ישנם מספר גישות משפטיות שהלכו בדרכים שונות ונציין מכללם (המקורות לקוחים מתוך מאמר של עו"ד שמואל מורן, רו"ח ואדים פורטנוי ורו"ח אהוד שושן, פורסם באתר לשכת עורכי הדין¹):

בע"מ 4660/16 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 5.9.2016) דחה השופט מזוז את בקשת רשות הערעור תוך התייחסות מפורשת לפסיקת ערכאות קודמות:

בית המשפט קבע כי למשיבה חלק במניות והורה למבקש להעביר לה את חלקה בכסף ולא במניות בעין. ככל שיותיר המבקש את המניות בידו ויעביר למשיבה את שוויין מכיסו הרי לפנינו מכר רעיוני מאת המשיבה למבקש, וככל שימכור את המניות לצד ג' על מנת להעביר לה את חלקה הרי לפנינו מכר רעיוני של המשיבה לצד ג'. בשתי החלופות הללו לפנינו מכר רעיוני שעורכת המשיבה, ולפיכך עליה לשאת בחבות המס הכרוכה במכר המניות, ככל שישנה. על רקע זה, העמיד בית המשפט לענייני משפחה אפשרות למבקש להציג אישור מאת רשויות המס בדבר חבות במס, בין אישור תשלום מס בפועל במכר לצד ג', ובין אישור עקרוני בדבר חבות במס בגין העברת מניות המשיבה אל המבקש.

בע"מ 2943/16 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 8.12.2016), אשר פורסם חודשים מספר לאחר מכן, ציין השופט מזוז כי:

אכן, השאלה האם יש לנכות מס רעיוני בהעברת מניות בין בני זוג אגב הליכי גירושין לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג,

¹ הכרה במס רעיוני בהערכת שווי נכסים בהליך גירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התשל"ג – 1973, היא שאלה עקרונית של מיטב ידיעת טרם הוכרעה בפסיקה.

בתמ"ש (ת"א) 12220-08-12 פלונית נ' פלוני (פורסם בנבו 28.4.19) נקבע חיוב מותנה דחוי במס. לפי פסק הדין: שווי הנכס לצרכי איזון יחושב ברוטו, אך במקרה של מכירת מניות ותשלום מס בעתיד – תשלם בת הזוג את סכום המס בגין חלקה במניות עד למועד הקרע, בכפוף "להצגת אישור מטעם רשות המיסים עם הסכום הסופי שעל התובעת לשלם בפועל".

בפסק דין (890096/7) שניתן בבית הדין הגדול (ושחתומים עליו שניים מהחתומים מטה) נקבע:

לאחר העיון ולאחר שמיעת דברי הצדדים בשאלה עקרונית זו אנו מקבלים את הערעור גם בנקודה זו:

שווי העסק לאיזון יהיה שוויו לאחר ניכוי מס חברות משוויו לפי הערכת שמאי. כך מקובל בכל איזון משאבים וכך ראוי להיות. איזון המשאבים מתייחס למה שצברו בני הזוג במהלך הנישואין ועד מועד הקרע. העסק שהוקם משווי אפס והגיע לשוויו העדכני במועד הקרע, הוא כמו כל הכנסה אחרת החייבת במס. העובדה שהמס לא משולם עם צבירת ההון העסקי אלא על ידי מימושו (עם מכירתו) נוגעת רק לזמן פירעון המס ואין היא התלייתו של עצם התשלום בעתיד. לכן, מה שצברו בני הזוג הוא שווי העסק בניכוי המס שבו הוא מחויב. נכונותו של גורם חיצוני לשלם עליו 1,000,000 ש"ח היא כיוון שהוא יחויב במס רק על השבחתו מכאן ואילך. אילו את המס על ההשבחה מהעבר היה צריך לשלם הקונה, הרי ששוויו של העסק היה 1,000,000 ש"ח פחות המס שהיה עליו לשלם. הפסדי המערער בלבד כיום, כמה שנים אחר כך, משקם העסק ושוויו כיום הוא הרבה פחות משוויו אז, מוכיחים שהחלטה להמשיך בתפעולו של העסק ולא למכור אותו היא החלטתו של המערער בלבד והוא נושא באחריותה. לכן שוויו של העסק במועד הקרע הוא השווי לצדדים כאילו היה עומד אז למכירה, וממילא השווי לאיזון הוא לאחר ניכוי המס.

נחזור ונבהיר את הדברים בצורה אחרת. נדגים את הדברים במקרה דומה של מוכר בית הבנוי על קרקע של מנהל מקרקעי ישראל, ממכירה כזו השמאות קובעת את שווי הנכס (שנקבע בדרך כלל לפי מצבו, סביבתו וההיצע וביקוש לנכס בזמן ובמקום) והוא הסכום שישלם הקונה. עם זאת המוכר לא יקבל בפועל את כל הסכום, מפני שמסכום זה יש לשלם תחילה 'דמי הסכמה' למנהל, וללא תשלום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זה לא יהיה ניתן להשלים את עסקת המכר. משכך בפועל שווי הבית למוכר הוא שווי השמאות בהפחתת דמי ההסכמה, וכשנעשה איזון משאבים האיזון ייערך רק בסכום שיישאר בפועל ביד המוכר.

ומינה לנידון דידן: למעשה שאלה זו העומדת לפנינו נוגעת לצורת השמאות של הנכס, שהרי סכום השמאות אינו שווה והוא תלוי עסקה, ובמילים אחרות: אינו דומה שווי הנכס כשהוא נמכר כשחיובי מס עתידיים כבר שולמו, לבין מצב שבו לוקח הקונה על עצמו את חיובי המס העתידיים, ואין ספק כי הקונה יביא עובדות אלו בחשבון בבואו לקצוב את המחיר שאותו הוא מוכן לשלם בעבור הנכס.

....

אך למעשה נראה להכריע שלמרות כל הספקות למעשה אין מקום להטיל על האיש להשתתף בתשלום המיסים. ונסביר את הדברים:

החברה שייכת לאיש ואין לאישה זכויות בגוף החברה. למרות זאת חוק יחסי ממון מחייב את האיש לתת את מחצית הזכויות שצבר, שלולי החוק ומרצונו לא היה נותן. מעתה מכיוון שהמוחזק בפועל בנכסים הוא האיש, והמוציאה מידו כפי קביעת המחוקק היא האישה, ניזיל בתר הכלל הידוע והפשוט שהמוציא מחברו עליו הראיה, והאיש יוכל לומר לאישה:

אני חייב לערוך איזון ברכוש שצברתי. המחוקק קבע שהאיזון יהיה או בעין או בשוה כסף, משכך אני חפץ לתת את המניות בעין – אם תרצי תמכרי אותן לצד ג', אם לא תרצי אהיה מוכרח לקנותם כפי הפסיקה הנזכרת. עם זאת אין את יכולה להוציא ממני סכום שהוא מעבר לשוויין הרלוונטי של המניות שמכירתן לי תגרור אירוע מס, משכך אין אפשרות לחייבני לשלם את השווי במזומן כפי השמאות אלא רק אחרי קיזוז סכום המס שיהיה נצרך לשלם במכירה שאת מוכרת לי."

דלגנו על חלק מפסק הדין שבו הדיינים העלו צדדים לכאן ולכאן באשר להיתכנות של חיוב האיש והאשה במס, ומשמעותה ביחס לשווי הנכס לאיזון, מפני שמרבית הטיעונים שם רלבנטיים בעיקר למסי חברות, ולא למס שבח.

סיכומו של דבר, יש מחלוקת בפסיקה האזרחית באשר לניכוי מס רעיוני משווי של נכס בר איזון. יש אומרים בכה ויש אומרים בכה. ביה"ד הגדול בפסק הדין הנזכר צידד מוסרית ומשפטית בעמדה שיש לנכות מס רעיוני משווי הנכס. הנימוק ההלכתי משפטי שניתן לכך הוא, שהאיש מוחזק בממונו, על כן הוא יכול להתוות את הדרך שבה יאוזן הנכס, באופן שיצור חבות במס, וממילא המס אינו עוד רעיוני אלא מעשי ומשמעותי לצורך הערכת שווי הנכס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובענייננו, חבות במס שבה אכן תלויה בדרך שבה הנכס יאוזן. אם האיש יבחר למוכרו ולחלק את תמורתו, הוא יחויב במס שבה, ואם האיש יבחר להעביר מחצית מהזכויות לאשה הוא לא יחויב במס שבה. אלא שבמקרה כזה, האיש יהיה רשאי לשוב ולרכוש מהאשה את הזכויות, ואז תחול שוב חבות במס שבה."

עד כאן מתוך פסק הדין.

אמנם כן, ישנה פסיקה אחרת של ביה"ד בת"א בהרכב הדיינים הגאונים: הרב צ' י' בן יעקב, הרב מ' בצרי והרב ב' צ' הכהן רבין (תיק מס' 1404656/4) שבה יש גישה שונה, ששוללת הפחתת מס רעיוני בנימוק שהובא לעיל, שמפותח מאד בפסק הדין, שמדובר בדבר שלא בא לעולם, ולכל היותר ניתן להחזיק סכום כסף שיועבר לאשה לאחר כמה שנים, אם לא יארע עד אז אירוע מס.

אולם, עמדתנו, שהיא גם עמדת ביה"ד הרבני הגדול שיש לנכות מס רעיוני משווי הנכס, וכך נעשה גם במקרה הזה.

סיכומו של דבר: ביה"ד מקבל את עמדת האיש ומורה למומחה להפחית מס רעיוני מחלקה של האשה בתשלומי האיזון שישלם האיש בגין חלקו בחברה.

התחייבות האיש למכור את חלקו בחברה לשותפו במחיר מופחת

המומחה ביקש את הכרעת ביה"ד בשאלה האם יש להפחית את שווי החברה לאיזון, לנוכח התחייבות האיש לתת לשותפו זכות ראשונים לרכוש את חלקו בחברה במחיר מופחת. השאלה דומה לזו שנדונה בפרק הקודם לגבי תשלומי מס. האם הערכת השווי לפי מחיר שישלם קונה מרצון מכתובה את השווי הסופי שישולם במקרה שהיתה מתבצעת עסקה, ובמקרה זה לאור התחייבות האיש לשותפו, המחיר שהיה מתקבל בפועל אם השותף היה מממש את זכותו, היה נמוך משמעותית.

הצדדים בכתבי טענותיהם תמכו כל אחד בעמדה שנוחה לו. ולאחר עיון ביה"ד מחליט שאין להפחית את שווי החברה לאיזון בגין התחייבות זו, וננמק.

כפי שהוקדם, הערכת שווי לצורך איזון נעשית על פי מחיר השוק של הנכס. וכך יש להתייחס להתחייבות זו של האיש. האם היא מפחיתה את מחיר החברה עבור קונה שהיה רוכש את חלקו של האיש ובא בנעליו, ומקבל על עצמו את ההתחייבות כלפי השותף, או שהיא אינה מפחיתה את מחיר החברה עבור הקונה, שמתבונן על הצד השני של המטבע - התחייבות השותף למכור לו את חלקו שלו במחיר מופחת.

שאלה זו תלויה באסטרטגיה העסקית של הלקוח שבפניו הוצע חלקו של האיש בחברה למכירה, לפי שלל נתונים ומשתנים שהלקוח מביא בחשבון. והואיל ומדובר במכירה רעיונית, לא ניתן להעדיף את היתרון שברכישת חברה שלשותף בה יש זכות קדימה לרכוש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

את החלק של שותפו במחיר מופחת, לחסרון שברכישת חברה שלרוכש יש התחייבות לתת זכות קדימה לשותף לרכוש את חלקו במחיר מופחת. זכויות אלו מתקזזות אחת בשניה. אמנם ייתכן מצב שלקוח אחד ייתן משקל משמעותי יותר ליתרון ולקוח אחר ייתן משקל משמעותי יותר לחסרון. אך אנו עוסקים במכירה רעיונית כאמור, שמסתבר שבה היתרון והחסרון מאזנים זה את זה.

מאותו טעם, הטענות שנטענו על ידי האשה בהקשר זה, על האפשרות שהחברה תימכר לאור מצבה, והעתקת הפעילות לחברה אחרת, ומצבו הכלכלי של השותף, והעניין שלו בחלקו של האיש בחברה, אינן ממין העניין, כי לא באיש ובשותפו עסקינן, אלא בלקוח פוטנציאלי שהיה שוקל את היתרונות והחסרונות של העסקה כאמור.

סיכומו של דבר: להתחייבות האיש לשותפו לא יינתן משקל בקביעת שווי החברה.

כספים שהאיש העביר לאחותו במהלך שנת 2019

האיש העביר לאחותו כספים בסכום ניכר במהלך שנת 2019. המומחה ביקש את הכרעת ביה"ד בשאלה האם לכלול את הכספים הללו בנכסים ברי האיזון, אם לאו. טענות הצדדים בעניין הובאו לעיל בהרחבה. בתמצית שוב, האיש טען שהכספים שהועברו לאחותו במהלך שנת 2019, נועדו להחזר הלוואה שקיבל ממנה כמה שנים קודם לכן לצורך תשלום למתווך שתווך לו רכישת מגרש בחדרה, ודרש את כספו במזומן, שלא היה מצוי בידו של האיש באותה עת. האשה הכחישה את טענת האיש, וטענה שלא מתקבל על הדעת שאדם שמבצע עסקה במיליוני שקלים יבקש הלוואה מאחותו שמצבה הכלכלי בכי רע. המומחה כתב בחוות דעתו, שהאיש לא הציג כל אסמכתא לטענותיו.

ביה"ד מקבל את עמדת האשה. ונראה שגם האיש זנח את טענתו זו, ולא חזר עליה, לא בדיונים, לא בחקירת המומחה, ולא בסיכומיו. ולאור מה שנכתב בחוות הדעת, ברור מדוע.

הלוואות שנטל האיש משותפו ואימו

המומחה בחוות דעתו ובעדכון שהוגש לביה"ד התייחס לטענות האיש בעניין זה, וביקש את הכרעת ביה"ד בשאלה האם יש לכלול את ההלוואה שקיבל האיש מאימו בנכסים השלייליים שיגרעו מכלל הנכסים ברי האיזון.

ביחס להלוואות משותפו, המומחה הכיר במה שהוכח והונח לפניו, ודבריו מקובלים עלינו. ביחס להלוואות מאימו, בעדכון ביקש המומחה את הכרעת ביה"ד לנוכח מה שתואר לעיל. האיש בסיכומיו לא התייחס לנימוקים שכתב המומחה בעדכון, ולא הציע הסבר לסכומי הכסף הגדולים שנמשכו מן החשבון בסמוך למועדים שבהם קיבל את ההלוואות מאימו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש לא התייחס גם לתשובת המומחה לטענה שעורר, אך לא חזר עליה בסיכומיו, בעניין ההלוואה לבני משפחת האשה.

שתיקת האיש מלמדת שהאיש מבין שמענה ממוסמך בעניין משיכות הכספים לאחר קבלת ההלוואות מאמו, לא יתמוך בעמדתו בעניין.

סיכומו של דבר: ביה"ד מאמץ את חוות דעת המומחה בעניין ההלוואות שהתקבלו משותפו של האיש, ומורה לו שלא לכלול את ההלוואות שהתקבלו מאם האיש בנכסים השלייליים לצורך איזון הזכויות בין הצדדים.

הרס חיי הנישואין ומשמעויותיו

האיש האשים את האשה מתחילת ההליכים בהרס חיי הנישואין. תחילת השבר, כשנודע לו שהאשה מקיימת קשר זוגי עם גבר זר. על אף החשד הכבד, הסכים לעשות ניסיון לשקם את היחסים, ופנה יחד עם האשה ליעוץ שנפסק ביוזמתה. ומאז היחסים בין הצדדים התדרדרו, עד לגירושיהם. האיש הציג בשלבים מוקדמים של ההליכים התכתבות של האשה עם גבר זר. ולסיכומיו צירף דו"ח חוקר שמתעד מפגשים ובילוי של האשה עם גבר זר במהלך חודשים יוני יולי 2021. האשה בסיכומיה דרשה ובצדק להוציא את המסמך שצורף לתיק בשלב הסיכומים, מבלי שנתנה לה הזדמנות להתגונן מולו.

להלן נתייחס לטענת האיש שהאשה גרמה להרס חיי הנישואין ולמשמעות שיש לכך ביחס לזכויותיה על פי חוק יחסי ממון. ונעמוד על כך שהחשדות של האיש בעקבות התכתבויות שהוא נחשף אליהן, ערערו את מערכת היחסים, אך לא גרמו לפירוק המשפחה. עובדה היא שהצדדים פנו ליעוץ זוגי, על אף החשד הכבד של האיש, שהאשה בגדה בו. כישלון הליך היעוץ, הוא שהוביל בסופו של דבר לפירוד ולגירושין. האיש טען אמנם שהאשה גרמה להפסקת הליך היעוץ. אך טענה זו מעולם לא התבררה בבית הדין. גם אילו היה מוכח שהאשה החליטה לסיים את חיי הנישואין, זו אינה עילה לגרוע מזכויותיה על פי חוק. וזאת גם לשיטתם של חברי ביה"ד הגדול בפסקי הדין שניתנו לאורך השנים, שבגידה של בן או בת זוג היא עילה לגרוע מזכויותיו או זכויותיה לפי חוק (בניגוד לפסיקת בג"ץ 8928/06, בה נקבע שרכיב האשמה בפירוק הנישואין, אינו מהווה שיקול באיזון המשאבים).

מכל מקום ברור, שהמפגשים שתועדו במסמך שצורף לתיק, אינם רלבנטיים לסוגיה הרכושית, כי כל האירועים שמתועדים שם אירעו לאחר הפירוד בין הצדדים. לכל היותר, יכול האיש לדרוש ביטול של מזונות אשה מן המועד שבו תועדה האשה מבלה עם גבר זר. אך זאת, במסגרת הליך סדור שבו האשה תחקר על דו"ח החוקר, ולא אגב הגשת סיכומים בתיקי הרכוש. אם יוחלט לחדש את ההליכים בתיק המזונות על בסיס הראיה שצירף האיש לסיכומיו, האשה תשוב בודאי על הטענות שטענה בסיכומיה כנגד שלילת המזונות טרם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קבלת כל זכויותיה על פי חוק יחסי ממון, ולאחר שהמזונות שולמו בפועל, בשיעור מינימאלי שאינו משקף את תרומתה לחיי הנישואין.

יוער כבר כעת, שפסיקת מזונות אשה צריכה להיות מעוגנת בהלכה, מדין תנאי כתובה, או מדין מעוכבת מחמתו, ולא ניתן לבססה על שיקולי צדק במישור הרכושי. גם הטענה על גזל הנאכל אינה מתאימה לנסיבות מקרה זה שבו האיש נדרש לשלם לאשה מיליוני שקלים במסגרת ההליך הרכושי.

אמנם כן, ישנה דעה בפוסקים, שהובאה באחרונים על השו"ע אה"ע ריש סי' צ"ג, שכל עוד לא שילם האיש לאשה את כתובתה במלואה היא זכאית למזונות, אך דעה זו לא נפסקה להלכה. החידוש שנזכר בפסקי דין שניתנו בביה"ד הרבני בתל אביב, בהרכבים בראשותו של חבר ביה"ד הגדול דהשתא הגאון הרב צבי יהודה בן יעקב שליט"א, שנדון בערעור בפני הרכב הדיינים הגאונים: הרב א' איגרא, הרב ש' שפירא והרב מ' עמוס שליט"א, ולא נסתר, לפיו האשה זכאית לתשלום מזונות עד שתקבל האשה את חלקה ברכוש במלואו, נאה למי שאמרו, אך אינו מקובל על חברי מותב זה, שדעתם כדעת רוב הפוסקים, שחיוב ממוני, אפילו כשהוא מיוסד על דברי חז"ל, אינו מאריך את חיוב המזונות לאחר הגירושין, קל וחומר חיוב ממוני על פי החוק והפסיקה האזרחית.

מכל מקום, הדרישה של האיש לפסיקת פיצויי נזיקין בגין הרס חיי הנישואין, על יסוד הפסיקה האזרחית בעניין, אין לה על מה להיסמך. בפסק הדין המקיף של השו"נ' מימון, בתמ"ש י-ם 18551/00, שעוסק בתביעת נזיקין שהגישה אשה כנגד בעלה בגין פגיעה מתמשכת במעשה ובמחזל מצידו ומצד בני משפחתו לאורך שנות הנישואין. ביהמ"ש קבע שפגיעה, גם אם נגרמה עקב רשלנות של הפוגע, מקימה עילה לחיוב כספי על פי פקודת הנזיקין. ונזק לעניין זה הוא גם פגיעה שאינה פיזית ואינה מוחשית, כמו במקרה שם, שנגרמה לאשה פגיעה נפשית עקב נישואיה הכושלים לאיש. ביהמ"ש קבע גם שפגיעה ברגשותיה ורווחתה של האשה, תחשב לנזק 'המתלווה לתחושה הפנימית' של האשה. להמחשת חומרת מעשי האיש, הביא ביהמ"ש בסיפא של פסק הדין, בחלק שעוסק בקביעת היקף הפיצוי, ציטוטים מדברי חז"ל והפוסקים על מעמדה של האשה בבית היהודי, ועל חובתו של האיש לכבדה ולהוקירה. אולם כל זאת אינו נוגע לענייננו, כי בפסק הדין שם דובר על פגיעה אישית נפשית ורגשית באשה במסגרת נישואיה הכושלים לאיש, שנחשבת לפעולה נזיקית לשיטת ביהמ"ש. ובנדון דידן, גם לדברי האיש, מדובר בפגיעה שפגעה האשה במוסד הנישואין, שגם לשיטת ביהמ"ש לא תחשב לפעולה נזיקית.

התייחסנו לפסיקה האזרחית שהאיש הפנה אליה. ואנו שאמונים על דין תורה, ועל דברי חז"ל, שקבעו גדרים מחמירים בדיני נזיקין, למעשה נזק בידים, ובכח ראשון ושני, ובגרמא ובגרמי, פשיטא לן טפי שאין בעצם הרס חיי הנישואין מעשה נזק. אלא עילה להפסד זכויות והתחייבויות מכח הנישואין, כמו כתובה ונדוניא ומזונות אשה ועוד כהנה. כמאמר הגמ' (כתובות ק"א ע"ב): היא זנתה כליה מי זנו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סיכומו של דבר: בקשת האיש לביטול רטרואקטיבי של חיוב מזונות אשה לאור דו"ח החוקר שצורף לתיק תשמע במסגרת בקשה לחידוש הליכים בתיק מזונות אשה. בקשת האיש לחייב את האישה בתשלומי נזיקין עקב הרס חיי הנישואין, נדחתה.

דברי סיכום והכרעה:

פסק דין זה עוסק במקרה אנושי ורכושי מורכב מאד, שלווה על ידי טובי המומחים והפרקליטים שעוסקים בדיני משפחה ובכלל, שהעשירו מאד את התיק בטענות וטיעונים מלומדים, אסמכתאות ומקורות למכביר.

הח"מ שחתומים על פסק דין זה יודעים שכל החלטה שלא תינתן בהליך מורכב זה לא 'תקלע אל השערה'. ובכל זאת, לא נמנע מחובתנו לעשות משפט וצדק, ולכוון עד כמה שניתן אל נקודת האמת.

פסק הדין עוסק בכל מרכיבי הסכסוך הרכושי, ונתנו בו הכרעות בכל הנושאים התלויים ועומדים, אולם הפיכתו להוראת תשלום מחייבת עבודה נוספת של המומחה שבשכר טרחתו יישאו שני הצדדים בשווה.

ביה"ד פוסק כי יש:

א. לאמץ את חוות דעת המומחה, בגרסתה האחרונה שהוגשה לביה"ד בעדכון מיום 09/12/2024, בכפוף לשינויים ולהתאמות שבפסק דין זה, שמופיעים במודגש בסוף כל פרק.

ב. לקבוע שלסכום הסופי שיחויב האיש לשלם לאשה, יתווספו תשלומי הצמדה בלבד, מן המועד הקובע ועד מועד מתן פסק דין זה.

והאמת והשלום אהבו.

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ז באדר התשפ"ו (16/03/2026).

הרב שמואל צבי

הרב בן ציון ציוני
פריד

הרב עידו שחר – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL